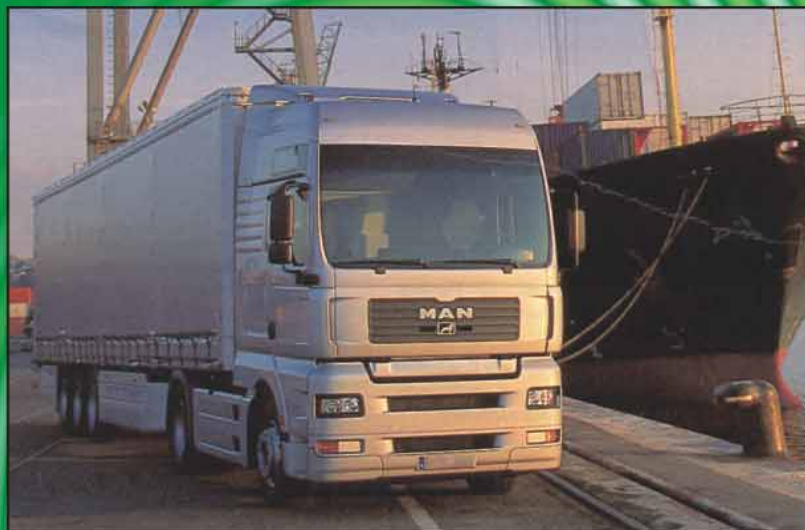
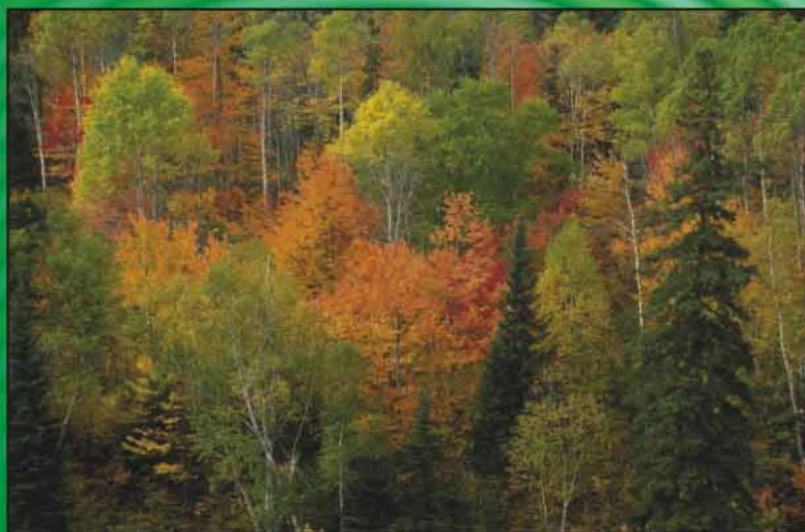

PRIVREDNA/GOSPODARSKA
KOMORA FEDERACIJE
BOSNE I HERCEGOVINE

GLASNIK

Broj 10/11 • Godina IV • juli/srpanj-avgust/kolovoz 2003.

**Odbor za
građevinarstvo:**

**Ubrzati aktivnosti
oko izgradnje
koridora Vc**

Uvođenje naknade za korištenje auto-puteva u SR Njemačkoj

(prijevod note
Njemačke ambasade)

Ministarstvo prometa i komunikacija BiH dostavilo je Uduženju transporta i veza P/GKFBiH obavijest Ambasade SR Njemačke u BiH:

Zakonodavna tijela SR Njemačke su, u maju, donijela Odluku da se od 23. augusta 2003. za kamione preko 12 tona dozvoljene ukupne težine uvede naknada za korištenje auto-puteva po pređenom kilometru.

Kao jedna od centralnih zemalja Evrope Njemačka uvođenje cestarine za kamione po pređenom kilometru vidi kao jedan od neizostavnih elemenata za dugoročno ovladavanje očekivanim porastom saobraćaja. Cestarina za kamione garantira jednu ka budućnosti okrenutu, a time i trajnu mobilnost, budući da se preraspodjelom cestovnih troškova stvara finansijski manevarski prostor za intenzivan razvoj saobraćajne infrastrukture.

Cestarina za kamione je u punoj saglasnosti s ciljevima saobraćajne politike Evropske komisije, osobito s planiranim smjernicama za cestovne troškove. Osnovu za uvođenje cestarine za kamione u Njemačkoj čini smjernica 1999/62/EG Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. juna 1999. (smjernica Eurovinjeta). Sva predviđena rješenja sadržana u toj smjernici, osobito ona o visini cestarine i o diferenciranju stopa cestarine prema emisiji štetnih gasova, uzeta su u obzir pri uvođenju cestarine za kamione u Njemačkoj.

Polazeći od ove smjernice, zakonska osnova za uvođenje cestarine za kamione je Zakon o uvođenju naknade za korištenje saveznih auto-puteva za teška vozila po pređenom kilometru, koji je stupio na snagu 12. aprila 2002. Na osnovu ovog Zakona o cestarini na auto-putevima, njemački Bundestag i Bundesrat su, u maju ove godine, donijeli Odredbu o visini cestarine i Odredbu o cestarini za kamione. Ovim dvjema odredbama je na sveouhvatant i obavezujući način uspostavljena konkretna regulativa o cestarini za kamione koja će se naplaćivati od 31. avgusta 2003. godine.

U Odredbi o cestarini za kamione ustanovljen je definitivni početak naplaćivanja na dan 31. avgusta 2003., i praktični tok naplaćivanja cestarine i kontrole.

U Odredbi o visini cestarine definirane su stope prema broju osovina i klasama emisije štetnih gasova. One se kreću između 9 i 14 centi po kilometru, a izvedene su iz izabrane prosječne stope od 12,4 centa po kilometru. Izabrana prosječna stopa leži ispod iznosa od 15 centi, koliko bi iznosili cestovni troškovi u njemačkoj mreži auto-puteva prouzrokovani teškim kamionima.

Istovremeno, s uvođenjem cestarine za kamione po pređenom kilometru na dan 31. avgust 2003., obustavlja se naplaćivanje vremenski vezane naknade (Eurovinjeta) u Njemačkoj. Ovo je zemljama-članicama Ugovora o združivanju, u skladu s članom 17. Sporazuma o združivanju, saopćeno još dopisom od 28. novembra 2002.

Od važnosti je za vozače kamiona i špedite-re da u osnovi postoje dvije različite mogućnosti plaćanja cestarine. Centralnu ulogu preuzima satelitski podržan sistem naplate, koji, preko aparata ugrađenog u kamion, omogućava naročito za korisnika jednostavnu i u potpunosti automatizovanu naplatu naknade. Ovaj aparat se vlasniku vozila besplatno stavlja na raspolaganje, budući da se troškovi nabavke od 300 eura zaračunavaju kao predujam na cestarinu za buduće vožnje. Nijedan vlasnik vozila nije primoran da učestvuje u automatskom naplaćivanju naknade i da ugradi jedan takav aparat. On naknadu može platiti sistemom manuelne registracije ako npr. samo povremeno koristi njemačke auto-puteve. Takva registracija može se izvršiti i preko Interneta ili preko jednog od mnogobrojnih terminala za naplatu cestarine, koji su postavljeni u blizini auto-puteva. Ovaj 'dvojni sistem naplate' olakšat će slobodan i nesmetan tok saobraćaja na njemačkim auto-putevima, koji je za nacionalnu i internacionalnu privredu od važnosti.

Za početak naplate cestarine na raspolaganju će stajati 250.000, a tokom narednih mjeseci do kraja 2003. godine cijelih 500.000 aparata za vozila. Nakon toga će ovaj broj i dalje rasti. U svakoj državi će, u skladu s pređenim kilometrima teških vozila te države koja internacionalno saobraća s Njemačkom, biti stavljeni na raspolaganje aparati u dovoljnom broju. U vezi sa servisnim stanicama u kojima aparati mogu biti stručno ugrađeni predviđen je po ovom principu dovoljan broj radionica i u inozemstvu. Naravno, aparat može biti ugrađen i u servisnim stanicama u Njemačkoj.

Na web stranicama resornog nadležnog Saveznog ministarstva za saobraćaj, građevinarstvo i stambena pitanja www.bmvbw.de i poduzeća Toll Collect GmbH www.toll-collect.de mogu se naći informacije o njemačkom sistemu naplate cestarina i daljnje korisničke informacije na nekoliko jezika.

Pomenuto Savezno ministarstvo nudi mogućnost, koju su već iskoristili predstavnici nekih država, da praktično predstavi način funkcioniranja sistema naplate cestarine na poligonu u regiji Köln/Bonn; kaže se u obavještenju Njemačke ambasade u BiH.

Statistika

FBiH ostvarila deficit od 1,324 milijarde KM

Federacija BiH je u prvih pet mjeseci ove godine izvezla robe u vrijednosti 60 miliona KM, a u istom periodu uvezla 1,98 milijardi KM, što znači da je samo u ovom periodu ostvaren deficit od 1,324 milijarde KM, saopćeno je na konferenciji za novinare, početkom jula, u Mostaru, u Uredu P/GKFBiH

Potpredsjednik P/GKFBiH Jago Lasić kazao je da je pokrivenost uvoza izvozom u ovom razdoblju iznosila 33,27 odsto, ali da se taj trend neće zadržati zbog sezone godišnjih odmora i zato što je u drugom polugodištu taj nivo, inače, u padu.

Sa zemljama sa kojima BiH ima potpisan sporazum o slobodnoj trgovini (Slovenija, Hrvatska, Srbija i Crna Gora, Bugarska, Albanija, Turska, Rumunija) ostvaren je izvoz od 248 miliona KM, a iz njih je uvezeno robe i usluga u vrijednosti 986 miliona KM.

Lasić je rekao kako od ukupnog deficita 55,78 odsto otpada upravo na ove zemlje, te da bi to trebao biti signal vladajućoj strukturi da bi trebala izvršiti reviziju tih ugovora.

Najveći vanjskotrgovinski promet FBiH je u ovom periodu ostvarila sa Republikom Hrvatskom, gdje je izvezeno 120 miliona KM, a uvezeno 561 milion KM, te ostvaren deficit od 441 milion KM.

Istovremeno, pokrivenost izvoza uvozom sa ovom zemljom iznosi 21,39 odsto, što znači da je FBiH iz R Hrvatske uvezla gotovo pet puta više nego što je izvezla.

FBiH je u R Sloveniju izvezla 44 miliona KM, a uvezla 315 miliona KM, što znači da je iz R Slovenije uvezeno preko sedam puta više nego što je izvezeno u tu državu.

Sa Srbijom i Crnom Gorom zabilježena je dobra pokrivenost uvoza izvozom, te je FBiH "ostala pozitivna" sa oko 30 miliona KM.

Lasić je istakao kako je od zemalja sa kojima BiH ima potpisan sporazum o slobodnoj trgovini najlošija situacija sa Turskom, gdje je pokrivenost uvoza izvozom samo 5,72 odsto, odnosno 17,5 puta više je uvezeno iz Turske, nego što je izvezeno.

- Sve ovo bi trebalo otriježniti dužnosnike iz vladajućih struktura i pokrenuti ih da idu na razgovore, posebno sa zemljama sa kojima imamo potpisane sporazume o slobodnoj trgovini, kako bi se izvršile neke restrikcije u tim ugovorima - kazao je Lasić. Naglasio je da se mora izvršiti pritisak na Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH i entitetska ministarstva trgovine da revidiraju ugovore o slobodnoj trgovini. - Pri tome ne treba stvarati tehničke barijere za ulazak robe iz tih zemalja, nego omogućiti izlazak bh. robe na ta tržišta - kazao je Lasić.

Preporuka P/GKFBiH je da se treba hitno izvršiti revizija carinskih tarifa i zakona iz ove oblasti.

- Prema ovim propisima domaći proizvođači plaćaju carinu na uvoz sirovine, a olakšan je uvoz gotovih proizvoda. Na ovaj način domaći proizvođači nisu konkurentni na domaćem, naročito na inotrižištu - rekao je Lasić.

Prema njegovim riječima, može se pretpostaviti da će BiH ovu godinu završiti sa više od 2,5 milijardi KM deficita. Ukoliko se ovome doda deficit ostvaren u proteklih šest godina, doći će se do 15 milijardi KM, koliko iznosi dvogodišnji budžet FBiH.

- Krajnje je vrijeme da se stane sa zaduženjem. Ukoliko BiH ne može izvoziti dovoljne količine robe, može pokrenuti proces supstitucije, odnosno uvozu robu mijenjati za domaću - rekao je Lasić i dodao da je stoga potrebno zatvoriti bh. granice. Lasić smatra da BiH ne može graditi razvojnu politiku bez sopstvene razvojne banke. Domaća privreda, kako je rekao, "osuđena je kredite uzimati kod komercijalnih banaka i plaćati komercijalnu kamatu, koja je previsoka i nepovoljna za razvojne programe". - BiH je jedina država koja nema razvojnu banku i svakako bi Međunarodni monetarni fond (IMF) i Svjetsku banku trebalo pitati zbog čega ne dozvoljavaju njenu uspostavu - zaključio je Lasić. /ONA-SA/

GLASNIK

Privredna/Gospodarska komora Federacije Bosne i Hercegovine

List izlazi mjesečno.

Godina IV

Broj 10/11

juli/srpanj-avgust/kolovoz 2003.

GLASNIK uređuje

Redakcijski kolegij:

Željana Bevanda, glavni urednik,
Mira Idrizović, odgovorni urednik,
članovi:

Šemsa Alimanović, Dubravka Bandić, Ljubo Dadić,
Fahrudin Đikić, Juso Škaljić i Meliha Velić, sekretar
Redakcije.

DTP: "Privredna štampa"

Adresa:

Privredna/Gospodarska komora FBiH

- za Glasnik -

71000 Sarajevo

Branislava Đurđeva 10/IV

Kontakt osoba: Meliha Velić

Telefon: 033/267-690

E-mail: m.velic@kfbih.com

Telefoni:

033/663-370 (centrala)

033/217-782

Faks: 033/217-783

www.kfbih.com

Izdavač:

"Privredna štampa" d.d. Sarajevo

POSLOVNE
NOVINE

Štampa:

"Birograf" Sarajevo

Gajev trg 2

Za štampariju

Rizah Mustafić

Besplatan primjerak

Integrativni procesi

Šansa za ekonomsko samoodržanje zemlje

Stručni seminar “BiH na putu evropskih integracija”, održan 10. jula, zajednički su organizirali Privredna/Gospodarska komora FBiH i Direkcija za evropske integracije, koja djeluje pri Vijeću ministara BiH. Kako je prevažno bio namijenjen privrednicima, obrađene su tematske cjeline “Jedinstveni ekonomski prostor u BiH usklađen sa unutrašnjim tržištem EU” i “Proces stabilizacije i pridruživanja BiH sa EU”, koje su sadržavale informacije koje će privrednicima biti od koristi u budućem poslovanju na jedinstvenom evropskom tržištu

Integrativni procesi su već odavno započeli, tako da više nije moguće postavljati pitanja da li sudjelovati u njima ili ne. Jedino što eventualno preostaje jeste dilema da li biti aktivni sudionik integracija ili pasivni i izolovani posmatrač sa strane bez prava pristupa. Kako BiH nema ekonomsku moć jedne Švicarske, na primjer, tako sebi ne može dozvoliti ostanak po strani. Integracije su jedina šansa za ekonomsko samoodržanje zemlje i njene privredne strukture. Da bi se to i ostvarilo, moraju se prethodno ispuniti brojni uslovi vezani, između ostalog, i za brojne, ne samo ekonomske, reforme društva. Pri tome treba imati na umu da put nije jednostavan, da neće biti kratak, ali da jeste ostvariv. Dobra organizacija društva i podjela rada, u kojoj svi neće raditi sve nego će svako imati određene zadatke i za njih snositi svoj dio odgovornosti, rezultat će sigurnim uspjehom. Moramo prihvatiti činjenicu da ako ne isključivo, onda barem u najvećoj mjeri uspjeh integrativnih procesa zavisi od nas samih. Direkcija za evropske integracije, kao glavni pregovarač sa Evropskom komisijom, ima, u suštini, koordinirajuću ulogu institucionalnog jačanja i pružanja tehničke pomoći drugim institucijama i ministarstvima u domenu evropskih poslova. Tu spada i medijska promocija, odnosno informiranje javnosti kako bi se obezbijedila šira društvena podrška oko izgradnje neophodnih institucija, te usvajanja bitnih zakona i njihove implementacije u skladu sa važećom legislativom EU.

Sredinom iduće godine Evropska unija će biti proširena prijemom 10 novih punopravnih članica, koje su svoje članstvo stekle primijenjenim konceptom koji je definiran kao Proces pridruživanja. EU ovim, na sreću, nije zaključio integrativne procese, ali je zbog složenosti situacije prvenstveno u zemljama zapadnog Balkana odlučeno da se uvede novi koncept definiran kao Proces stabilizacije i pridruživanja. Ovaj proces predstavlja veliki izazov kako za zemlje koje su njime obuhvaćene tako i za njihove privrede. Da bi se zemlje potencijalne

članice dodatno podržale u svojim nastojanjima za pridruženjem, krajem 2000-te se uvodi finansijski instrument podrške čitavom procesu u formi CARDS programa, što u prevodu znači pomoć zajednice rekonstrukciji, razvoju i stabilizaciji. Kada se govori o procesu stabilizacije i pridruživanja, tada se, u suštini, govori o tri nivoa tog procesa:

- Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju - pravna osnova čitavog procesa,

- Program CARDS - finansijski instrument za provođenje reformi definiranih - Sporazumom kao neophodnih za približavanje evropskim institucijama,

- Autonomne trgovinske mjere - koje je Evropska komisija uvela da pomogne razvoj ekonomije u zemljama kandidatima.

U ovim procesima potrebno je iznalaziti rješenja koja će biti najmanje bolna za privredu i najbrže dovesti do članstva u EU. To neće biti jednostavan zadatak, imajući u vidu da se još uvijek nalazimo u fazi početka, te da u državi ne postoji izgrađena administrativna struktura koja može obezbijediti kompletnu traženu dokumentaciju za izvoz industrijskih proizvoda na tržište EU. Kao zemlja koja se trenutno nalazi u fazi izrade Studije izvodljivosti, BiH je dobila aplikaciju za članstvo koja se sastoji od 346 pitanja, nakon čega slijedi period procjene odgovora, pa tek onda otpočinjanje pregovora vezanih za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju čije minimalno trajanje iznosi šest mjeseci. Proces se dalje nastavlja parafiranjem i potpisivanjem Sporazuma, odnosno njegovom ratifikacijom u Evropskom parlamentu, Parlamentarnoj skupštini BiH, parlamentima svih zemalja članica EU (kojih će tada najvjerojatnije biti 25). Nakon toga slijedi stupanje Sporazuma na snagu. Maksimalni regularni period ratifikacije Sporazuma iznosi do dvije godine. Kako je riječ o osjetljivom političkom pitanju, on može biti i duži. Po ratifikaciji slijedi implementacija obaveza, pa podnošenje zahtjeva za punopravno članstvo. Da bi ovo dodatno pojasnili, valja znati da potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju određena pridružena zemlja stiče status potencijalnog kandidata za članstvo u EU, za razliku od statusa kandidata koji se stiče potpisivanjem Sporazuma od svih zemalja koje treba da budu primljene u EU do sredine naredne godine. Kao završni čin prijema, slijede pregovori po 31. poglavlju Acquis Communautaire-a (odredbe koje se odnose na finansije i budžet), ispunjenje Kopenhagenskih kriterija za članstvo (odnose se na zemlje bivšeg “socijalističkog” bloka), nakon čega slijedi konačno članstvo u EU. Ovo je samo pojednostav-

ljeni prikaz najvažnijih koraka u Procesu stabilizacije i pridruživanja, ne pominjući mnoge međufaze, ali je dovoljno da se sagleda cjelokupni put i proces koji BiH neminovno treba proći do punopravnog članstva u EU.

Ono što daje posebnost cjelokupnom procesu su Kopenhagenski kriteriji za članstvo, koji se ogledaju u sljedećem:

- Stabilnost institucija koje osiguravaju demokratiju, vladavinu prava, te poštivanje ljudskih i prava manjina,

- Postojanje djelotvorne tržišne ekonomije, kao i sposobnost privrednih subjekata da izdrže pritisak tržišnih snaga na unutrašnjem tržištu Unije, te

- Sposobnost preuzimanja obaveza koje proizilaze iz članstva, uključujući provedbu ciljeva političke, ekonomske i monetarne unije.

Treći kriterij se očito odnosi na izgradnju i organizaciju administrativnih kapaciteta države sposobnih da preuzmu ukupno pravno nasljeđe EU, tzv. *Acquis Communautaire*. Riječ je o preko 90.000 stranica teksta raznih pravnih regula, od čega samo oblast poljoprivrede obuhvata više od pola. Važno je znati da EU kreira zajedničku poljoprivrednu politiku, tako da će zemlje pridružene članice svoje politike u poljoprivredi i same morati podrediti Briselu, što će nekima prouzrokovati bolne lomove.

Nije naodmet podsjetiti na ciljeve EU, koje je zacrtao, da do 2010. godine ima najkonkurentniju ekonomiju na svijetu. Ako se to ima u vidu, ne čudi podatak da je trenutno izdvojeno 17,5 milijardi eura pomoći članicama, namijenjene za jačanje konkurentne sposobnosti, te za objedinjavanje istraživanja i razvoja. Pažnja se poklanja kvalitetu i sigurnosti hrane, koja u ovom okvirnom programu pomoći broj 6 stoji uz rame sa kosmonautikom. Znajući da je ključ uspjeha u inovativnosti, razumljivo je da se posebno podržavaju proizvodi u koje je ugrađena upravo ona i znanje, jer samo takvi proizvodi na tržištu imaju šansu za uspjeh. Koliko je važno imati pristupa strukturalnim i kohezionim fondovima EU, koji trenutno na raspolaganju imaju 35 milijardi eura, dovoljno govori da je Češkoj, na primjer, odobreno korišćenje tri milijarde eura.

Da bi i sama imala pristup pomenutim fondovima, BiH se mora prethodno prilagoditi, najprije izgradnjom koherentnog sistema legislative sa EU, za razliku od trenutnog stanja, gdje dominiraju dva odvojena entitetska sistema. Čuda se ne dešavaju, pa je neophodno usvojiti plan aktivnosti, nakon čega slijedi adekvatna organizacija i na kraju realizacija. To podrazumijeva da one oblasti u kojima smo dobri, npr. standardizacija i mjeriteljstvo, treba dalje jačati, dok ono što nam je loše ili uopšte ne postoji, certificiranje i ispitivanje na primjer, valja ili samostalno stvarati, ili ići na regionalne integracije. Suština je u tome da postanemo dobri ekonomski operatori na unutrašnjem tržištu EU, ili da ostanemo društvo propuštenih prilika.

Ahmed GAZIJA

Busovača

Mogućnost razvoja drvne industrije

Predsjednik Privredne/Gospodarske komore FBiH Avdo Rapa je, sa suradnicima, posjetio, 08. jula, Busovaču i razgovarao sa privrednicima tog područja.

Sastanku su prisustvovali predsjednik i dopredsjednik Kantonalne/Županijske komore SBK, predstavnici Udruge poslodavaca Općine Busovača, direktori/vlasnici firmi Grand, Palavra Vitez, Termo - zigel Busovača, Eko-commerce, EZ d.o.o. Mediapan.

Upoznali su predsjednika Komore i njegove suradnike sa problematikom razvoja malog poduzetništva u Općini Busovača sa naglaskom na mogućnosti razvoja drvne industrije.

Istaknute su velike mogućnosti razvoja i zapošljavanja u sektoru prerade drveta. Sve veći broj subjekata ima programe razvoja - finalizacije, što bi omogućilo veći stepen iskorištenja sirovine i povećalo izvozne mogućnosti.

Predstavnici privrede su zadovoljni dosadašnjom suradnjom sa komorama i tražili su od predsjednika Rapa i dalje uključivanje službi komore u rješavanje zahtjeva prema Vladi FBiH i resornim ministarstvima.

Zahtjevi se odnose na zabranu izvoza trupaca, stimulaciju izvoza, osnivanje razvojne banke za finansiranje profitabilnih programa, smanjenje carinskih opterećenja na uvoz opreme koja se ne proizvodi u BiH, regresiranje kamata i dr. Privrednici su istakli teškoće kod dobijanja viza, kao i probleme kod napajanja električnom strujom (česti prekidi i visoka cijena).

Predsjednik Komore, sa suradnicima, dao je punu podršku razvojnim programima u dd "Mediapan" Busovača sa naglaskom da njihovom realizacijom država ima višestruku korist, naročito u supstituciji uvoza.

Predstavnik "Termo zigela" - proizvodnja opeke Busovača tražili su i dalje uključivanje Komore u rješavanje privatizacijskog spora sa austrijskim poduzećem.

Š. ALIMANOVIĆ

Posjeta delegacije HGK

Zajednički na međunarodnim tenderima

Predsjednik Hrvatske gospodarske komore Nandan Vidošević predvodio je delegaciju koja je posjetila Unsko-sanski kanton, 30. juna. U prostorijama Privredne komore Kantona održan je sastanak sa privrednicima, koji imaju poslovnu suradnju sa kompanijama iz Republike Hrvatske

Ismet Pašalić, predsjednik PK Unsko-sanskog kantona, između ostalog, istakao je da je do sada ostvarena dobra suradnja, naročito u oblasti zaštite okoline, u oblasti nekih privrednih djelatnosti, na primjer, prerade drveta i sl. Međutim, još uvijek je nizak nivo ulaganja R Hrvatske u ovaj kraj.

Jago Lasić, dopredsjednik Privredne/Gospodarske komore FBiH, osvrnuo se na vanjskotrgovinsku razmjenu sa zemljama sa kojima je BiH potpisala ugovore o slobodnoj trgovini (osam zemalja), a među njima je i RH. Kako je rekao, zabrinjavajuće je to da se 55 odsto deficita ostvaruje upravo sa ovim zemljama. Zbog ozbiljne narušenosti vanjskotrgovinske bilanse moraju se preispitati i promijeniti ugovori o slobodnoj trgovini, kako bi se i proizvodi iz BiH našli na tržištu tih zemalja.

Direktor RKG - Bihać akcentirao je potrebu tješnje suradnje sa tvrtkama iz RH, naročito sa firmom Rade Končar. Ako bi zajednički konkurirali, imali bi veće izgleda za dobijanje posla na međunarodnim tenderima za šta postoje realne šanse.

Miljenko Babić, direktor Sektora za industriju, predložio je da se organizira zajednički sastanak sa nivoa dviju država, privrednika zainteresiranih za organiziran nastup i na tržištu Malezije, Srednjeg istoka i slično, na kojem bi trebalo razmijeniti liste aktualnih investicionih projekata.

Predsjednik Udruženja prevoznika USK-a zatražio je pomoć od predsjednika Vidoševića da se, u vrijeme trajanja ograničenja teretnog saobraćaja u turističkoj sezoni, dozvole određeni ustupci samo za kratke i precizirane relacije u određenim intervalima, čime bi se umnogome olakšalo ne samo transportnim firmama nego privredi u cjelini. U razgovorima su učestvovali gotovo svi prisutni, sa svojim viđenjima vezano za unapređenje suradnje.

Delegacija je posjetila i Veliku Kladušu, te obišla pogon u izgradnji tvrtke PIP iz Zagreba, kao prvu inoinvesticiju na ovim prostorima.

U okviru promocije Projekta firme PIP rečeno je da će izgradnja pogona koštati milion KM, a oprema 600.000 KM. Bave se proizvodnjom i preradom pčelinjih proizvoda, a da je riječ o uglednoj firmi govore i mnoga priznanja dobivena za dosadašnji rad i kvalitet. Šanse za uspjeh firme sa EKO-predznakom na ovom kantonu su zaista velike.

N. Š. - M.

Odbor za građevinarstvo

Ubrzati aktivnosti oko izgradnje Koridora Vc

Odbor za građevinarstvo Privredne/Gospodarske komore FBiH, u drugoj dekadi jula, predložio je stavove određenog broja građevinara FBiH u vezi izgradnje Koridora Vc

Kako je rečeno na konferenciji za novinare traži se: ubrzanje procesa konstituisanja Komisije za koncesije u BiH, preporuka da se sva pitanja u bh. državnim organima oko izgradnje Koridora Vc stave kao prioritet, te postavljanje istih uslova za domaću i inostranu građevinsku operativu u pregovorima oko izgradnje autoceste. Ovi zahtjevi će se proslijediti Vijeću ministara BiH.

Posljednjih nekoliko godina Odbor je isticao da je za privredu BiH važno pokretanje javnih radova, jer bi oni umnogome riješili problem zapošljavanja, a izgradnja Koridora je najbolji način izlaska iz krize. Međutim, neophodno je ubrzanje aktivnosti oko izgradnje Koridora Vc.

- U pregovorima oko izgradnje Koridora Vc moraju učestvovati ljudi od struke, a bh. građevinska operativa ima kadar da se 'nosi' sa svim većim projektima i u zemlji i u inostranstvu, rekao je Šahzudin Jahjaefendić, direktor ŽGP-a. "Bosmal" se pojavio kao potencijalni koncesionar na ovom projektu, a zakonom je uređeno da pojedine firme/koncesionari mogu dobiti odobrenje za izvođenje radova bez tendera, što znači da bi se svi radovi mogli odvijati ubrzano.

Članovi Odbora su istakli da je ovo prvi put da su se državni organi složili u jednom, a to je da BiH treba Koridor Vc. Ovaj projekat desetljeća, kako ga nazivaju, zaposlio bi oko 20.000 ljudi iz građevinske i projektantske struke, a uz to bi porastao i broj zaposlenih u popratnim djelatnostima kojih je preko dvadeset.

Odbor ne podržava mogućnost prihvatanja hrvatske inicijative, jer bi se njihovom ponudom, zbog raspisivanja tendera radovi uveliko prolongirali, a kako je istakao Jahjaefendić, prema pisanju hrvatske štampe, njihova građevinska operativa je zauzeta i bila bi na raspolaganju tek krajem 2005.

BiH ima političku, ekonomsku i tehničku zrelosti za jedan ovakav projekat, rekao je Ešref Gačanin, direktor IP-SA-e, bh. preduzeća za projektovanje i inženjering. Prema IPSA-inim studijama, vrijednost projekta iznosila bi oko šest milijardi KM.

Konferenciji su prisustvovali i predstavnici bh. preduzeća, i to ŽGP, Jata, GP Put, IPSA, Bosna putevi, Divel, Hidrogradnja i Metalno Zenica.

A. A. F.

Duhanska privreda

Nema zaštite od konkurencije iz susjednih zemalja

Duhanska privreda BiH, kroz dosadašnju zakonsku regulativu, suočava se sa problemima kako u proizvodnji tako i u preradi, jer nema nikakve zaštite od konkurencije iz susjednih zemalja

Grupacije duhanske privrede P/GKFBiH i PKRS formirale su Koordinacioni odbor proizvođača i prerađivača duhana BiH. Odbor broji po pet članova iz oba entiteta i obuhvata i proizvodnju i preradu duhana. Na prvom konstituirajućem sastanku, koji je održan u Orašju, 9. jula, pored ostalog, detaljno je raspravljano o načinu zaštite domaće proizvodnje cigareta.

U "Službenom glasniku BiH", broj 30, od 19. oktobra 2002. godine, objavljena je Odluka o mjerama zaštite domaće proizvodnje od prekomjernog uvoza. Analizirajući duhansku industriju BiH, došlo se do zaključka da ona nema nikakvu zaštitu od konkurencije iz susjednih zemalja. Uvoz cigareta je neograničen i bez ikakve kontrole kvaliteta. Akciza na domaće i uvozne cigarete iznosi 35 odsto od maloprodajne cijene umanjena za porez na promet. Carina na uvozne cigarete je 15 odsto + 1 odsto carinsko evidentiranje, sa tendencijom ukidanja carina sa zemljama sa kojima su potpisani ugovori o slobodnoj trgovini (Hrvatska, Srbija, Crna Gora, Makedonija).

Hypo Alpe-Adria-Bank DD Mostar Najbolja banka u BiH

Finance Central Europe (FCE) najavio je rezultate svog redovnog godišnjeg rangiranja banaka u jugoistočnoj Evropi za 2003. godinu. Kako se navodi u saopćenju FCE, puni rezultati rangiranja bit će objavljeni u oktobarskom izdanju magazina Finance Central Europe. Prema tim rezultatima najbolja banka u BiH je Hypo Alpe-Adria-Bank d. d. Mostar, dok je najbolja banka po visini aktive Raiffeisen bank d.d. BiH, koja je, također, najbolja banka u BiH o visini kapitala. Raiffeisen Bank d.d. BiH je najbolja banka u 2003. i po bruto dobiti, dok je najbolja banka po prinosu na aktivu Komercijalno-investiciona banka d.d. Velika Kladuša. Po prinosu na kapital najbolja banka u BiH je Hypo Alpe-Adria-Bank d.d. Mostar, a najbolja mala banka u BiH LT Gospodarska banka d.d. Sarajevo.

Najbolja međunarodna banka u BiH za 2003. je Raiffeisen Bank d.d. BiH, dok je banakar godine u BiH 2003. Petar Jurčić, direktor Hypo Alpe-Adria-Bank d.d. Mostar. /FENA, srpnja/

proizvođača Tvornice duhana Rovinj iznosi 11 kuna.

I u Srbiji cigarete se, također, razvrstavaju u tri skupine A, B i C. U skupinu A spadaju sve uvozne cigarete i akciza iznosi 20,89 dinara po paklici, skupina B su sve domaće cigarete i akciza iznosi 9,35 dinara, dok skupinu C čine domaće cigarete i akciza iznosi 4,40 dinara po paklici.

U Crnoj Gori cigarete se razvrstavaju u tri skupine A, B i C. Postoje dvije vrste akciza: posebna i specifična. Specifična akciza se plaća na cigarete skupine A i iznosi osam eura na hiljadu komada cigareta, skupina B akciza iznosi 4,00 eura na hiljadu komada cigareta i skupina C 2,00 eura na hiljadu komada cigareta. Uz specifičnu akcizu plaća se i posebna za cigarete koje se uvoze i to za skupinu A 40 odsto na nabavnu cijenu kojoj se pridodaje i carina, za skupinu B 20 odsto i za skupinu C carina iznosi 11 odsto.

U Federaciji BiH cigarete se razvrstavaju na domaće i uvozne, a domaće na licencne i domaće. Akciza je ista i za domaće i uvozne cigarete i iznosi 35 odsto na maloprodajnu cijenu umanjenu za porez na promet. Porez je isti za sve cigarete i iznosi 20 odsto, a carina je 15 odsto + 1 odsto carinskog evidentiranja.

Kordinacioni odbor duhanske privrede BiH, na pomenutom sastanku, utvrdio je prijedlog o visini akciza u dvije varijante:

uvozne cigarete - briše se postojeća akciza i uvodi nova od dva KM po paklici;

licencne cigarete - briše se postojeća i uvodi nova akciza od 1,40 KM po paklici;

uvozne cigarete - na postojeću akcizu dodaje se 1,00 KM po paklici;

licencne cigarete - na postojeću akcizu dodaje se 0,70 KM po paklici;

Posebna zaštita domaće proizvodnje treba biti i preko stalne kontrole kvaliteta uvoznih gotovih proizvoda. Toga nema, pa se na tržištu BiH pojavljuju i proizvodi sumnjivog kvaliteta. Nema garancije da su tačni istaknuti podaci o količini katrana i nikotina na pojedinim proizvodima. Da bi se i ta mjera zaštite domaće proizvodnje provela, potrebno je ovlastiti odgovarajuće laboratorije ili institut koji će kontrolirati svaku uvezenu količinu cigareta i o svom nalazu izvijestiti uvoznika i odgovarajuću inspekciju.

Dogovoreno je da se zaključci sa sastanka i problemi duhanske privrede upute Vijeću ministara BiH, Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vanjskotrgovinskoj/Spoljnotrgovinskoj komori BiH, entitetskim vladama i resornim entitetskim ministarstvima.

Mirsada MEŠANOVIĆ

Primjeri zaštite domaće proizvodnje cigareta u susjednim zemljama:

U Republici Hrvatskoj cigarete su razvrstane u tri grupe A, B i C. Carinska stopa za uvozne cigarete iznosi 49,30 odsto. U skupinu A spadaju sve domaće cigarete mekog pakovanja i akciza je pet kuna po paklici. Skupina B - domaće cigarete tvrdog pakovanja akciza je 5,40 kuna i skupina C spadaju sve licencne i uvozne cigarete i akciza iznosi 8,90 kuna. Radi poređenja o visini akcize, maloprodajna cijena paklice cigareta Ronhil box pakovanje

VII sjednica Strukovne grupe

Položaj trgovine u Federaciji BiH

VII sjednica Strukovne grupe trgovine održana je u Mostaru 27. 06. 2003. Sjednici su nazočili članovi Strukovne grupe trgovine, predstavnici sredstava informiranja, Tomislav Prša iz Privredne komore Kantona Bihać i Blaž Šimunović iz Federalnog ministarstva trgovine

Na sjednici, otvorenoj uvodnim izlaganjem Dubravke Bandić, a predviđeno dnevnim redom, raspravljalo se o položaju trgovine u Federaciji BiH.

Prema Pravilniku o dodjeljivanju identifikacijskih brojeva ("Službene novine FBiH", broj 39/02 - rok produžen u FBiH do 28. 02. 2003./ do 31. 12. 2002. u FBiH registrirano je 19.082 pravna subjekta.

Od tog broja u trgovini je 6.942 ili u privredi 15.363 pravna subjekta, odnosno 44,4 posto. Do roka 28. 02. 2003. registrirano je od A - Q gospodarskih subjekata 22.400, u trgovini 7.823, a fizičkih lica od 22.592 u trgovini je registrirano 9.341 na dan 28. 04. 2003. godine.

Na vrijeme smo upozorili, ističu članice, na ovu obvezu iz "Službenih novina FBiH" o uzimanju 13. cifrenog registracijskog broja. Sada porezne inspekcije imaju pune ruke posla zbog naše inertnosti - provjera i čak oduzimanje imovine, zatvaranje poslovnih objekata i slično. Evidentiranje prometa preko registar-kasa obvezno je, a nije novina, odnosno neevidentiranja su sankcionirana.

U III 2003. godine u trgovini ukupno radilo je 51.113 /IV 51.058/ radnika s prosječnim osobnim dohotkom od 391,80 /IV 391,47/ KM.

Osobni dohoci - neto trgovine manji su od prosjeka Federacije /III 2003./ 515,97 za 387.134 uposlenika i u svim županijama/kantonima.

U trgovini na malo /statistički podaci broj 6/03/u prvom tromjesečju obuhvaćene su prema pretežnoj djelatnosti distributivne trgovine 3.933 u kojima je radilo 26.974 radnika.

Prodato je u prvom tromjesečju 941.847.000 KM, ili 8,5 posto više nego u istom periodu 2002. godine. U trgovini na veliko - posredovanje na domaćem tržištu sa 9.114 uposlenika u iznosu od 404.098.000 KM, u trgovini na malo 306.282.000 KM, sa 12.317 uposlenih djelatnika.

Interesantna je struktura prodaje. 42,9 posto je od trgovine na domaćem tržištu, a 32,5 trgovine na malo. Trgovina gorivima na malo, 8,6 posto.

U trgovini na malo u martu 2003. bilo je 13.436 uposlenih u 3.888 prodavaonica, sa prometom od 127.306.000 KM ili prvi kvartal, 504.666.000 KM, zanimljivo je da je promet gorivom i mazivom ostvaren u iznosu od 84.072.000 KM ili 16 posto prometa u trgovini na malo.

Izvoz u FBiH za prva četiri mjeseca iznosio je 545.551.000 KM, a istovremeno uvoz 1.677.224.000 KM.

U hiljadama KM poljoprivreda izvozi 2.326 /uvozi 92.233 KM,

Prerađivačka industrija uvozi 503.031/1.529.410 izvozi KM,

Proizvodnja hrane i pića 33.019/239.703,

Proizvodnja odjeće i krzna 32.703/45.408,

Proizvodnja kemije - izvozi 10.765/162.577 uvozi KM.

Obrnuto je rudarstvo - izvozi 8.942/5.588 uvozi KM

Prerada drveta - izvozi 65.521/16.948 uvozi KM

Proizvodnja namještaja izvozi 53.297/38.166 uvozi KM

Članovi strukovne grupe iz priloženog zaključili su:

Vidljivo je da se osvrćemo na domaću proizvodnju koja je često zdravija, a i kvalitetnija i po cijeni pristupačnija. Kupujmo domaće - mora biti i zadatak domaće trgovine, ali pod uvjetom da je kvalitetnija i bar po istoj cijeni. Podržati treba ne samo zbog domoljublja Deklaraciju Parlamenta FBiH. Što se tiče zemalja iz kojih uvozimo, na prvom je mjestu Hrvatska, Njemačka, Slovenija, Italija... Zemlje u koje izvozimo, opet, su Hrvatska, Njemačka, Italija, Slovenija /Jugoslavija/...

Slijedeća pitanja o kojima se raspravljalo odnosila su se na Prijedlog zakona o trgovini i Strategiju razvoja FBiH, koja uopće nije obradila trgovinu! Istaknuto je da je Prijedlog zakona o trgovini nužan, jer je sadašnji donesen 1995. godine i da su se neka zakonska rješenja pokazala manjkavim i neusuglašenim sa drugim entitetom, a krovni državni zakon bi to razriješio. Potreba donošenja novog zakona je usaglašavanje sa Zakonom o zaštiti potrošača. Očekuje se da će Zakon riješiti neloyalnu utakmicu, monopolističko djelovanje i razne špekulacije.

Preporučeno je da se članovi Strukovne grupe upoznaju sa Prijedlogom zakona, a potom primjedbe dostave Komori, Ministarstvu ili Vladi.

Što se tiče Strategije razvoja, ocijenjena je manjkavom. Tražimo da se unutarnja trgovina uredi po mjeri ostalih grana. Očito je da Buldožer komisija i Strategija ne smatraju trgovinu poveznicom svih grana. Treba pažljivo uklopiti ulazak u WTO.

Istaknuta je bojazan da će domaća trgovina biti nezaštićena.

Gost na VII sjednici Strukovne grupe Tomislav Prša iz Kantonalne komore Bihać prezentirao je EKO-BIS Bihać. Članovi Strukovne grupe pozdravili su ovakve aktivnosti.

Izabran je novi član Strukovne grupe trgovine Mile Marinčić, Minipex DOO Mostar.

Raspravljalo se o novom organiziranju komorskog sustava. Traži se veća uloga i značaj strukovnih grupa, kao i članstvo na dragovoljnoj osnovi.

Zbog godišnjih odmora neki članovi poslali su pismeno svoja mišljenja o svim točkama dnevnog reda.

Dubravka BANDIĆ

Aktivnosti

Povećati obim proizvodnje

Grupacija šumarstva i drvne industrije Privredne/Gospodarske komore FBiH, u saradnji sa Vanjskotrgovinskom/Spoljnotrgovinskom komorom BiH i Privrednom komorom Republike Srpske, organizirala je, početkom jula, raspravu na predloženi tekst Prijedloga razvojne strategije BiH - treći krug rasprave

Već ranije je dogovoreno da će se o ovoj temi na jedinstven način raspravljati na svim nivoima komorskog sistema. Opća je ocjena da je Drugi prijedlog strategije konkretniji od prethodnog i da predstavlja polaznu osnovu za razvoj ovog sektora.

Okosnica druge verzije je projekat izvoza drvne industrije, koji je uradila V/SKBiH, a njen konačan oblik se očekuje krajem avgusta.

U okviru akcionog plana predviđeno je da Strategija sadrži i propise pomoću kojih bi se predložene mjere mogle uspješnije realizirati. Dogovoreno je da se sve primjedbe i sugestije u pisanoj formi dostave radnoj grupi komorskog sistema kako bi bile uključene u konačnu verziju.

Naša zemlja je u okviru bivše Jugoslavije bila značajan izvoznik u čijoj je proizvodnji dominirala roba finalne prerade drveta. Nakon 1992. godine kapaciteti su devastirani, izgubljena tržišta i nedefinisan proizvodni asortiman. Trenutno,

drvena industrija čini 25 odsto izvoza, od toga 91 odsto su proizvodi nižih faza prerade (70 odsto rezana građa).

Procjenjuje se da je godišnja vrijednost proizvodnje drvnoprađivačkog sektora oko 300 miliona američkih dolara, pri čemu se manje od 50 miliona USA dolara plasira na domaće tržište. Kao glavni partneri u izvozu su države sa kojima BiH tradicionalno saraduje i koje su njeni najveći spoljnotrgovinski partneri. Postoji mogućnost za povećanje obima i vrijednosti proizvodnje u narednom periodu, ukupna proizvodnja bi mogla iznositi oko 750 miliona USD.

Povećanje proizvodnje bi dovelo do: vidnog povećanja izvoza,

povećanja supstitucije uvoza, koji je na nivou od oko 90 miliona USD godišnje i povećanja investicija u proizvodnju i modernizaciju.

Između šumarstva i preduzeća odnos je baziran isključivo na tržišnim principima, te je potrebno poboljšati saradnju ministarstava za šumarstvo, poljoprivredu i vodoprivredu i ministarstva za industriju.

Na nivou BiH ne postoji jedinstven zakon o šumama. U FBiH pomenuti zakon je nedavno usvojen, što predstavlja korak naprijed u regulaciji upravljanja šumarstvima u BiH.

Predstavnik Mašinskog fakulteta u Sarajevu je predložio uvođenje poticajnih mjera za veći stepen obrade drveta, smanjenje troškova postupka na uvoz sirovina i repromaterijala, kao i ulaganje u istraživanje i razvoj. Predloženo je i formiranje nadležnog organa koji će se baviti razvojem i kontrolom kvaliteta, te stimulacija fakulteta koji osposobljavaju kadrove.

- Potrebno je definisati operativne mjere i nosioce konkretnih zadataka kao što je pokretanje Mediapana - kazao je Jako Čavara, predsjednik Grupacije.

Jedan od prioritarnih zadataka je definisati konkretne strateške mjere i utvrditi sirovinsku osnovu i kapacitete za proizvodnju.

S. VARUPA

Od 16. do 21. septembra 2003.

79. jesenski međunarodni zagrebački velesajam

Obavještavamo da ove godine Privredna/Gospodarska komora FBiH u suradnji sa Vanjskotrgovinskom/Spoljnotrgovinskom komorom BiH i Privrednom komorom Republike Srpske, organizira predstavljanje naših kompanija na 79. jesenskom zagrebačkom velesajmu od 16. do 21. septembra 2003. godine.

Zajednički nastup je značajan zbog toga što je Republika Hrvatska naš najveći spoljnotrgovinski partner, radi tradicije nastupa naših firmi na ovom sajmu, a i u interesu povećanja izvoza BiH u R Hrvatsku i smanjenja negativnog salda u spoljnotrgovinskoj razmjeni sa RH.

Nakon razgovora sa direkcijom Zagrebačkog velesajma o zajedničkom nastupu BiH privrede i na osnovu kolektivnog nastupa dobili smo popust tako da cijena jednog metra kvadratnog uređenog prostora iznosi 106 eura. U ovo nije uračunat PDV koji je u Hrvatskoj 22 odsto.

Š. A.

Skupština Udruženja profesionalnih posrednika-brokerskih kuća

(Ne)zakonito oduzimanje dozvole za rad

U povodu najnovijih dešavanja na Sarajevskoj berzi/burzi, Udruženje profesionalnih posrednika-brokerskih kuća održalo je Skupštinu, 11. jula

Članovi Udruženja su konstatovali da sa sigurnošću ne znaju šta su razlozi za oduzimanje dozvole za rad brokerskoj

Konferencija za štampu

Udruženje profesionalnih posrednika-brokerskih kuća održalo je konferenciju za štampu u P/GKFBiH, 16. jula, povodom novonastale situacije na tržištu kapitala zbog oduzimanja dozvola za rad brokerskim kućama

Istaknuto je da u posljednjih pola godine Komisija za vrijednosne papire učestalo oduzima dozvole za rad brokerskim kućama.

Potpredsjednik Udruženja Namik Mujagić naglasio je da su brokerske kuće dio lanca u trgovanju vrijednosnim papirima, te podložne stalnom nadzoru od SASE, RVP, banke-depozitara i Komisije za vrijednosne papire. Iz ovoga je vidljivo da brokerska kuća niti je niti može učestvovati u bilo kakvim "pljačkama", jer se put dionica i novca vrši isključivo elektronski. Zbog utvrđenih nejasnoća Udruženje traži da Komisija za vrijednosne papire pod hitno donese, u skladu sa Zakonom o vrijednosnim papirima, podzakonski akt o uslovima i postupku za oduzimanje dozvole za rad brokerskih kuća. Na ovaj način bi se pružila garancija za normalno poslovanje na tržištu kapitala. U ovom trenutku one sa sigurnošću ne znaju u kojim slučajevima može doći do oduzimanja dozvole za rad brokerskoj kući i na koje vrijeme.

Potpredsjednik Udruženja je istakao kako se očekuje od SASE da se oglasi povodom oduzimanja dozvola u posljednje vrijeme, kao i o njihovom aplikacijskom trgovanju i da svoje mišljenje o tome da li su zaista nezakonito manipulirale i trgovale dionicama.

Na pitanje novinara o trenutnim dešavanjima na tržištu vrijednosnim papirima u FBiH i da li je došlo do krize, potpredsjednik Udruženja je odgovorio da gubitkom jedne brokerske kuće sa Berze/Burze nestaje njeno tržišno učešće o čemu govori i automatski pad indeksa Sarajevske Berze – BIFEXA, odnosno smanjenja prometa na Berzi.

M. IDRIZOVIĆ

kući. Istaknuta je činjenica da rukovodni i drugi stručni kadrovi u finansijskim institucijama naprave prekršaj ili prestup i ne donese se odluka o prestanku rada tih institucija, ali se vodi odgovarajući postupak protiv lica koja su učinila određene nedozvoljene radnje.

Kako kod redovne kontrole rada brokerskih kuća nisu konstatovane određene nepravilnosti u radu, već se to konstatuje u vanrednom nadzoru poslovanja?

Rečeno je da kod brokerskih kuća kojima je trajno oduzeta dozvola za rad postoje određene nepravilnosti u radu, ali je upitno, u skladu sa postojećim zakonima, da li je to osnov za oduzimanje dozvole za rad brokerskoj kući ili brokerima koji su obavili te poslove.

Zbog postojanja određene nesigurnosti u poslovanju vrijednosnim papirima i nepostojanja određenih garancija za poslovanje na Berzi/Burzi, zaključeno je da se od Komisije za vrijednosne papire zatraži donošenje odgovarajućeg podzakonskog akta kojim bi se regulisali uslovi i postupak oduzimanja dozvole za rad brokerskoj kući.

Članovi Udruženja su i osnivači Sarajevske Berze/Burze, a ona kao jedna od institucija koje vrše stalnu kontrolu rada brokerskih kuća i poslovanja nije našla za potrebno da izda saopćenje o zbivanjima o toku transakcija u posljednje vrijeme.

Nakon višesatne diskusije, zaključeno je da se sazove konferencija za štampu o novonastaloj situaciji na tržištu kapitala povodom oduzimanja dozvola za rad brokerskim kućama.

M. IDRIZOVIĆ

Iz svijeta

Upitan opstanak berzi u Srednjoj i istočnoj Evropi

Drugog, završnog dana Devete dubrovačke konferencije o bankarstvu i finansijskim sistemima tranzicijskih zemalja, Michael Schroder iz Centra za evropska ekonomska istraživanja istaknuo je da su tržišta kapitala u zemljama Srednje i istočne Evrope relativno mala, a najveće među njima je Varšavska berza, čiji promet i tržišna kapitalizacija odgovara najmanjoj zapadnoevropskoj berzi - Bečkoj.

Berze u Tallinu, Rigi i Bratislavi, primjerice, među najmanjima su u svijetu.

Tržišna kapitalizacija svih berzi u Srednjoj i istočnoj Evropi predstavlja tek 0,2 odsto ukupne svjetske tržišne kapitalizacije.

Dok zapadnoevropske berze imaju tržišnu kapitalizaciju daleko iznad 50 odsto bruto domaćeg proizvoda, one u Srednjoj i istočnoj Evropi bilježe, u prosjeku, tržišnu kapitalizaciju od oko 17 odsto BDP-a.

Tržišta kapitala zemalja Srednje i istočne Evrope, istaknuto je, plitka su i slabo likvidna. Najbolje su razvijene češka, mađarska i poljska berza, koja ima pak najvišu tržišnu kapitalizaciju u regiji i najbolje izgleda za samostalni opstanak, iako je uspostavila i određenu saradnju sa Londonskom berzom i Euronextom.

Peta sjednica Odbora Udruženja metalske i elektro industrije

Rasprava o II prijedlogu razvojne strategije BiH

U Sarajevu je, 3. jula, održana Peta sjednica Odbora Udruženja MEI, u proširenom sastavu, na kojoj je okončana rasprava o II prijedlogu razvojne strategije BiH (PRSP)

Pored članova Odbora, prisustvovali su i predstavnici Vanjskotrgovinske/Spoljnotrgovinske komore, kao i Ureda PRSP za BiH. Svi prisutni su učestvovali u raspravi, a Odbor je na kraju usaglasio primjedbe kako za sektor industrije u cjelini tako i za metalski i elektrosegment, na način kako slijedi:

Primjedbe na II prijedlog razvojne strategije BiH – PRSP
Industrija

1. Ciljevi nisu dobro postavljeni!

Treba ciljeve preciznije definirati i gdje god je moguće kvantificirati. Moraju biti jasni, realni i motivirajući, a ne deklarativni.

2. Osnovne oblasti djelovanja!

3. Potpuno zbrkana tačka!

Ova tačka bi trebala biti “sadašnje stanje industrije” ili “karakteristike sadašnjeg položaja industrije” ili jednostavno “startna pozicija za definisanje strateških pravca razvoja industrije u BiH”

4. Zajedničke mjere za oblast industrije! Uglavnom sve stoji, ali?!

4.1. Umjesto “Kratkoročne mjere” treba procijeniti i izdvojiti mjere koje treba uraditi odmah, tj. do kraja godine, pa možda i uz pomoć “Buldožer komisije”

4.2. Ostale kratkoročne i srednjoročne mjere treba precizno definisati i navesti koja će ih institucija realizovati. Dugoročne trebaju da izraze naše želje.

5. Strateški poticaji!

Ozbiljan i težak naslov ne prati ponuđeni tekst!

Strateški poticaji se moraju ogledati u:

- stimulatívnoj poreskoj politici,
- raznim oblicima subvencija i pomoći proizvodnji, izvozu, promociji i sl.

- dovođenju u kontakt, pravovremenom informiranju, usmjeravanju edukacije domaće industrije i sl.

6. Strategijom nisu obuhvaćeni:

- kemijska industrija,
- industrija građevinskih materijala i nemetala,
- grafička industrija,
- elektro industrija,
- farmaceutska industrija i dr.

Sektor metalne industrije

1. Ispuštena je proizvodnja metala (čelik i aluminij) strateških materijala za razvoj metalne industrije (navesti primjedbu BH Steel-a).

2. Uvod je neprimjeren i treba ga ili izostaviti ili potpuno preformulisati.

3. Stanje: Nepotpuno, šturo, sa nedovoljno podataka i bez istaknutih pretpostavki za dalji razvoj.

4. Tržište

Tržište je nepotpuno, nestručno i netačno opisano. Treba ga potpuno preformulirati! Razmišljanja vezana za “niske pla-

će” kao prednost za saradnju sa inostranstvom ne smiju se naći u ovom dokumentu.

5. Prioriteti

Po kojim kriterijima su postavljeni prioriteti razvoja?

Strateški pravci razvoja!

Ponuđeno ne mogu biti strateški pravci razvoja ni za MEI niti za bilo koji sektor industrije, odnosno svaka industrija ima svoje specifičnosti razvoja.

6. Potrebne mjere i aktivnosti

Deklarativno nabrojane!

Ove i brojne druge mjere se ističu i ponavljaju godinama, ali ni prije ni sada nije rečeno:

- ko će ih provesti,

- u kojem roku,

- koliko treba sredstava,

- ko će obezbijediti sredstva,

- ko će i kako odgovarati za neprovedeno?

7. Mjere za otvaranje tržišta

Naslov ambiciozan, ali nema niti jedne konkretne mjere u tekstu. Tačku ili brisati ili korektno i smisleno obraditi.

8. Poboljšanje integracije unutar sektora

Ova tačka je nepotrebna!

Nesuvislo je formulirana, djeluje iritirajuće na predstavnike metalske struke čija tradicija je duga stotine godina.

Odbor se, na kraju, izjasnio da treba, prije svega, zbog potreba privrednih subjekata ovog sektora, nastaviti aktivnosti na realizaciji Projekta Pravci razvoja metalske i elektroindustrije u FBiH, te po okončanju dostaviti ga Uredu PRSP-a.

Nafija ŠEHIĆ - MUŠIĆ

Za zdravu životnu sredinu

Međunarodni dan zaštite okoline

Upravni komitet za okolinu i održivi razvoj BiH - UKOR BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa MVTO (Sektor za upravljanje prirodnim resursima i zaštitom okoline), te Ozonska jedinica BiH, organizirali su prigodan susret poštovalaca zdrave životne sredine i zaštite okoliša, povodom Međunarodnog dana zaštite okoline, 05. juna.

Skup je održan u prostorijama PK Kantona Sarajevo, a prisustvovao je i predstavnik P/GKFBiH, kao stalni član UKOR-a.

Prisutnim su se obratili Jadranko Prlić, Momir Tošić, Ibro Čengić, Nešad Šeremet, Kemal Grebo, kao i menadžer kompanije STIRO.

Istaknuta je potreba za uspostavljanjem pune suradnje na realizaciji “Državnog programa za postepeno isključivanje iz upotrebe supstanci koje oštećuju Ozonski omotač”. To je od interesa za privredne asocijacije, koje se bave problematikom zaštite okoliša i privrednim djelatnostima.

Promovisana je i web stranica “BiH okolina i održivi razvoj”.

N. Š. - M.

Sastanak koordinacionog odbora

Sastanak je održan 12. juna, u prostorijama Privredne/Gospodarske komore FBiH. Jednoglasna ocjena ovog skupa jeste da nadležni organi ne vode dovoljno brige o pšenici kao važnoj žitarici. Zbog toga iz godine u godinu opada interesovanje zemljoradnika za sjetvu pšenice i raži, a to potvrđuju i podaci o zasijanim površinama

Predloženo je da nadležni državni organi odrede prioritete i da pšenicu stave na prvo mjesto kao strateški proizvod s ciljem postepenog smanjenja uvoza ove žitarice. Ukazano je na to da nadležni entitetski organi izjednače uvjete za sjetvu, žetvu i otkup pšenice, raži i kukuruza roda tekuće godine. Ocijenjeno je da će, zbog vremenskih nepogoda u vegetacionom periodu ove godine, prinos po hektaru biti znatno niži. Proizvođači pšenice i raži nisu zadovoljni visinom zaštitne cijene od 0,25 KM/kg u FBiH, uz napomenu da u Republici Srpskoj još nije objavljena zaštitna cijena. Proizvođači izričito zahtijevaju da se za otkupljenu pšenicu i raž istog dana vrši isplata za ukupnu vrijednost isporučene robe. Mlinska industrija se obavezuje da ukupne količine pšenice i raži koje će biti otkupljene smjesti u svoje silose, a da za troškove čuvanja, uslužnog mljevenja i eventualne isporuke drugim korisnicima zaključi ugovor sa vlasnikom robe.

Koordinacioni odbor mlinsko-pekarske, tjesteničarske i konditorske industrije BiH izradio je godišnji bilans potreba pšenice i brašna za ishranu stanovništva. Bilans je rađen na bazi trogodišnjeg prosjeka uvoza pšenice prema zvaničnim podacima carinske uprave FBiH, RS i Distrikta Brčko.

Na bazi realnih potreba stanovništva u BiH, neophodno je za jednu godinu obezbijediti 568.800 tona pšenice, odnosno za potrošnju u FBiH 348.000 tona, za potrošnju u RS 208.800 tona i Distriktu Brčko 12.000 tona.

Interesantno je da prosječan godišnji uvoz pšenice u BiH za tri godine iznosi 314.000 tona. Ovaj godišnji prosjek je bio do sada. Zbog suše i prinosi će kod nas biti niži, pa je neophodno da se za ovu mlinsku godinu za ishranu stanovništva BiH obezbijedi 400.000 tona pšenice iz uvoza.

Jednoglasno je zaključeno da se prometom pšenice i brašnom mogu baviti samo ona pravna lica koja posjeduju stručni kadar prehrambene struke, vlastitu laboratoriju za ispitivanje svih bitnih parametara kvaliteta pšenice i brašna i da imaju odgovarajući skladišni prostor.

U cilju državne kontrole neophodno je da se kod uvoza pšenice uvedu kontingenti na nivou BiH, a uvoznici da budu mlinska preduzeća koja ispunjavaju navedene uvjete. BiH ima dovoljan broj prerađivačkih kapaciteta u mlinskoj industriji i treba uvoziti deficitarne količine pšenice, a ne brašna čija je cijena veća za 45 odsto od cijene pšenice.

Izuzetak čini određena količina namjenskog brašna (krupica) kojeg eventualno naši mlinovi nisu u mogućnosti proizvoditi u dovoljnim količinama. Konstatirano je da se suhi i svježiji kvasac ne proizvodi u BiH i zbog toga je predloženo da se carinske stope za navedenu robu stave van snage.

Dogovoreno je da se postojeći Pravilnik o minimalnim tehničko-tehnološkim uvjetima mlinova, koji je usvojila Vlada Federacije BiH ("Službene novine" broj 67/02, od 28. 12. 2002. godine), u cijelosti objavi u glasilima RS. Također je predloženo da Vlada RS prihvati autentičan tekst Pravilnika o minimalno tehničko-tehnološkim uvjetima pekara i tvornica tjestenine koji će uskoro usvojiti Vlada FBiH.

Borivoj SUČIĆ

Problematika proizvodnje

Smanjuju se oranične površine za multiplikaciju sjemenskog krompira

Sastanak Grupacije proizvođača sjemenskog krompira u proširenom sastavu održan je 25. juna. Razmatrana je ne samo problematika proizvodnje sjemenskog krompira nego i sjemenska proizvodnja u cjelini. U 2002. godini proizvedeno je 1.550 tona sjemenskog krompira na prostoru FBiH

Za ovu namjenu, prema podacima Poljoprivrednog instituta Ilidža, uključeno je 146 ha oraničnih površina. Na ovaj način koristimo naše zemljište i domaću radnu snagu. U 2003. godini proizvodnja - multiplikacija sjemenskog krompira obuhvata samo 85 ha oranica.

Razlog smanjenja oraničnih površina za umnožavanje sjemenskog krompira je što proizvođači nemaju ekonomskog interesa za proizvodnju, a uvoze se velike količine ove robe uz izvozne stimulacije od zemalja iz kojih se vrši uvoz. Samo za ovogodišnju sadnju uvezeno je 7.795 tona sjemenskog krompira koji je plaćen pet miliona KM.

Ovdje treba ukazati na to da su najveći proizvođači sa prostora FBiH ("Agrokrajina" Bihać i "Agrarija Centar" Glamoč) u 2003. godini prestali proizvoditi sjemenski krompir. Poticaj za proizvodnju sjemenskog krompira u 2002. godini iznosio je 0,27 KM/kg, a u tekućoj godini prema kazivanju jednog učesnika sastanka iz Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva bit će 0,15 KM/kg.

Grupacija ne može prihvatiti ovaj iznos zato što će proizvođači prestati multiplicirati sjeme krompira zbog toga što sa ovako smanjenim podsticajem ne mogu pokriti sve troškove proizvodnje. Zaključak je da podsticaj u proizvodnji sjemenskog krompira bude 0,27 KM/kg.

Naša proizvodnja sjemenskog krompira nije zaštićena, niti se vrši stručna kontrola kvaliteta uvezene robe. Neophodno je ograničiti uvoz sjemenskog krompira u cilju povećanja vlastite proizvodnje i uvoziti samo visoke kategorije i ovdje ih umnožavati koristeći oranične površine i domaću radnu snagu. Zaključeno je da se kontaktira sa resornim ministarstvom i premijerom Vlade FBiH u cilju realnog sagledavanja navedene problematike. Ako se ovako nastavi, da li će biti sjemenske proizvodnje krompira u 2004. godini, a kod proizvodnje sjemena žitarica i ova godina je upitna?

U 2002. godini podsticaj u proizvodnji sjemena žitarica iznosio je 0,10 KM/kg, s tim da još nije isplaćen u potpunosti. Proizvođači zahtijevaju da se odmah isplate prošlogodišnja dugovanja, a da podsticaj u proizvodnji sjemena žitarica za 2003. godinu bude 0,20 KM/kg. Zaključeno je i da se uvoz sjemenske robe kontingentira.

B. SUČIĆ

Udruženje poljoprivrede, prehrambene i duhanske industrije i vodoprivrede

Zaštititi domaće tržište

Predstavnici Grupacije proizvođača i prerađivača mlijeka P/GKFBiH, u junu, su održali radni sastanak sa predstavnicima resornih ministarstava

Predložene su mjere za ublažavanje posljedica nedavne suše na stočarstvo, jer proizvodnja mlijeka polazi od proizvodnje kabaste hrane na livadama, pašnjacima i oranicama.

- Da bismo bili spremni za zimu potrebno je imati potpuni uvid u stanje na terenu i definisati potrebe za kabastom hranom - stav je Grupacije.

Proizvođači bi podatke o količinama hrane kojima raspolažu trebali dostaviti P/GKFBiH da bi se viškovi, po odgovarajućoj cijeni, mogli ponuditi onima koji ostvare manjak. Raspravljalo se i o visini premije za ovu, ali i potraživanjima za prošlu godinu.

Želimo biti članovi komisije koja će predlagati visinu premije i aktivno učestvovati u njenom radu - stav je Grupacije.

Odluka o temeljnim kriterijima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji iz proračuna Federacije BiH objavljena je kasno.

Prema ovoj odluci proizvođači kravljeg, ovčijeg i kozijeg mlijeka imaju pravo na poticaj u iznosu od 0,14KM/lit, pod uslovom da u toku mjeseca u sabirnu stanicu isporuče najmanje 300

litara kravljeg, odnosno 100 litara ovčijeg ili kozijeg mlijeka.

Takođe, Uputstvo za ostvarivanje novčanih poticaja je kasno objavljeno.

Potrebno je stvarati pretpostavke i za proizvodnju i za otkup tržišnih viškova mlijeka.

Finansijska sredstva prikupljena od naplate posebne takse na uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda nisu u cijelosti vraćena za potrebe poljoprivredne proizvodnje. Za ovu proizvodnju kreditne kamate su visoke, stoga ni kreditiranje nije prihvatljivo. Nadležne institucije bi trebale napraviti bilans proizvodnje i potrošnje, da bi mljekare mogle pokriti otkupom mlijeka cijelo područje FBiH.

Naglašeno je i ovom prilikom da je potrebno zaštititi domaće tržište od prekomjernog uvoza, jer gubici iznose oko 100 miliona KM godišnje.

Ipak je u prošloj godini otkup mlijeka povećan za 9.423.264 litara, uz napomenu da mljekara "Meggle" Bihać učestvuje sa 5.626.794 litara, iako je otkup preuzela u šestom mjesecu 2002. godine. To znači da se otkup mlijeka iz domaće proizvodnje može povećati, ali uz pretpostavku da se smanji uvoz mliječnog asortimana.

Potreban je veći angažman Vlade FBiH u rješavanju ukupne agrarne problematike, a time i proizvodnje, prerade i prometa mlijeka i prerađevina.

Selma VARUPA

Evropska povelja o malim i srednjim preduzećima

“Prvo malo razmisli”

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta, kao nosilac projekta za Federaciju BiH, izvršilo je prezentaciju Evropske povelje o malim i srednjim preduzećima brojnim institucijama kao što su ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, finansija FBiH, energije, industrije i rudarstva, rada i socijalne politike, poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, pravde, obrazovanja i nauke, prometa i komunikacija, zatim asocijacijama privrednika gdje spadaju komore i udruženja poslodavaca, sindikati, mreža konsultanata BiH i drugi, od kojih se očekuje aktivno uključanje u pripremu i rad na implementaciji Povelje u BiH

Evropska povelja je dokument i strateški plan preporuka evropske politike za razvoj malih i srednjih preduzeća. To je politički dokument, koji omogućava zemljama posvećenim ciljevima Povelje da sistemski teže ostvarenju tih ciljeva, te da procjenjuju i poredi napredak u postizanju dotičnih ciljeva u jednogodišnjem ciklusnom procesu, iskazanom kroz nacionalne izvještaje. Nastanak Povelje se vezuje za sastanak 15 država članica Evropske unije, koji je održan, 19. i 20. juna 2000. godine, u portugalskom gradu Feiri. Od početne parole “malo je lijepo”, sada se već koristi mnogo efektivnija “prvo malo razmisli”, gdje se preferira upravo razmišljanje i spoznaja da sada u EU egzistira oko 20 miliona malih preduzeća koja zapošljavaju približno 74 miliona radnika, a u zemljama koje iduće godine postaju punopravne članice zaposleno je dodatnih šest miliona u tzv. malom biznisu. Veća Evropa podrazumijeva i više preduzeća, tako da sama Povelja u startu postavlja i razgraničava neke osnovne pojmove i namjere:

- Šira Evropa: 15 zemalja članica EU + Norveška + 13 zemalja kandidata + 5 zapadnobalkanskih zemalja + Moldavija;
- Mala privreda kao ključ privrednog razvoja za proširenu Evropu;
- Približavanje konkurentnoj tržišnoj privredi;
- Angažovanje zemalja kandidata.

Evropska komisija je, u decembru prošle godine, pokrenula inicijativu o pristupanju BiH ovoj Povelji, te joj, kao i drugim zemljama kandidatima, odredila rokove za ispunjenje određenih obaveza. Nosilac projekta u ovom slučaju će biti Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, koje će prikupiti tražene podatke sa cijelog prostora BiH i jedinstveno ih prezentirati. Podaci treba da se odnose na deset ključnih oblasti Evropske povelje, a to su:

Obrazovanje i stručno osposobljavanje za preduzetništvo,

- Jeftiniji i brži početak,
- Bolje zakonodavstvo i propisi,
- Raspoloživost stručnim znanjima,
- Poboljšanje online pristupa,
- Bolje iskorištenje jedinstvenog tržišta,
- Oporezivanje i finansijska pitanja,
- Jačanje tehnoloških kapaciteta malih preduzeća,

Razvoj korištenja uspješnih e-biznis modela i podrška razvoju vrhunske klase male privrede,

Razvijanje jačeg, mnogo efektivnijeg predstavljanja interesa malih preduzeća na nivou Unije i državnog nivou.

Imajući u vidu da je 30. septembar ove godine određen kao krajnji rok do kojega Evropska komisija treba održati sve bilateralne sastanke, pa tako i sa BiH, jasno je da preostalo vrijeme nije veliko i da je potrebno uložiti mnogo truda za kvalitetnu i tačnu popunu upitnika, na osnovu kojega će biti stvarno pokrenuti mehanizmi pomoći kojima raspolaze Evropska komisija.

Nemajući namjeru nabrajati sve preporuke zemljama kandidatima za implementaciju Povelje iz izvještaja za 2002. godinu, jer bi to bilo preopširno, treba pomenuti samo akcije koje se predlažu u skladu sa Poveljom, koje se odnose na navedenih deset ključnih oblasti.

Tako su za obrazovanje i obuku za poduzetništvo ključne sljedeće akcije:

- gajiti poduzetnički duh i nove sposobnosti od ranog doba kroz obrazovni sistem,
- razvijati posebne poslovno vezane module u obrazovnim shemama na srednjoškolskom nivou, na fakultetima i univerzitetima,
- promovirati poduzetničke napore mladih budućih poduzetnika,
- razvijati odgovarajuće sheme obuke za upravnike/menadžere u malim preduzećima.

Vezano za jeftiniji i brži početak, predlažu se sljedeće akcije:

- Potaknuti razvoj početnih troškova preduzeća, potrebno vrijeme i procedure za odobravanje novih preduzeća, ka najkonkurentnijim standardima u svijetu.
- Povećati pristup za registraciju preko Interneta.

Bolja legislativa i regulativa podrazumijeva:

- Pregledati nove regulative kako bi se procijenio njihov utjecaj na mala preduzeća i poduzetnike, te pojednostaviti pravila gdje god je to moguće.
- Usvojiti administrativne dokumente jednostavne za korištenje.
- Razmotriti izuzimanje malih preduzeća od određenih regulativnih obaveza.

Predložene akcije vezane uz raspoloživost stručnim znanjima odnose se na:

- Osiguranje da institucije za obuku, upotpunjenе shemama interne obuke, obezbjeđuju odgovarajuću količinu sposobnosti prilagođenih potrebama malih preduzeća, te da obezbjeđuju dugoročnu obuku i konsultantske usluge.

Poboljšanje pristupa Internetu, naravno, podrazumijeva:

- Potaknuti javne organe da povećaju svoju elektronsku komunikaciju sa sektorom malih preduzeća, omogućujući preduzećima da tako primaju savjete, popunjavaju prijave/formulare, popunjavaju formulare za porez ili da imaju pristup jednostavnim informacijama preko Interneta.

Bolje iskorištavanje jedinstvenog tržišta, te akcije koje se, u skladu sa Poveljom, odnose na ovo pitanje:

- Težiti ka reformama koje imaju za cilj ispunjavanje u EU istinskog internog tržišta, jednostavnog za upotrebu, odnosno korištenje od malih preduzeća u ključnim oblastima za njihov razvoj, uključujući trgovinu preko Interneta, telekomunikacije, komunalije, javno posredovanje i sistem prekograničnog plaćanja.

- Primijeniti evropska i državna pravila konkurencije kako bi se osiguralo da mala preduzeća imaju svaku priliku da uđu na nova tržišta i da konkurišu prema pravednim uslovima.

Za oporezivanje i finansijska pitanja predlažu se sljedeće akcije, u skladu sa Poveljom:

- Prilagoditi sisteme oporezivanja kako bi se nagradio uspjeh, potakli početnici u biznisu, podržavalo proširenje malih preduzeća i kreiranje poslova, olakšalo kreiranje i slijed poslova u malim preduzećima, odnosno primjenjivati najbolje poznate prakse na oporezivanje i na inicijative ličnog rada.

- Poboljšati odnos između bankarskog sistema i malih preduzeća kreiranjem odgovarajućih uslova pristupa kreditima i kapitalu za poslovne poduhvate.

- Poboljšati pristup strukturalnim fondovima.

Jačanje tehničko-tehnoloških kapaciteta malih preduzeća vezuje se uz sljedeće, u skladu sa Poveljom, predložene akcije:

- Ojačati programe kojima je za cilj promovirati upotrebu moderne tehnologije među malim preduzećima, odnosno jačati potencijal malih preduzeća da identificiraju, odaberu i prilagode moderne tehnologije svojim potrebama.

- Gajiti tehnološku saradnju i dijeljenje među firmama različitih veličina, što se posebno odnosi na evropska mala preduzeća, razvijati djelotvornije programe istraživanja fokusirane na komercijalnu primjenu znanja i tehnologije, te razvijati i prilagođavati sisteme kvaliteta i certificiranja malih preduzeća.

- Podržavati akcije na državnom i regionalnom nivou koje imaju za cilj razvoj internih clustera i mreže firmi, poboljšanje panevropske saradnje

između malih preduzeća korištenjem informacijskih tehnologija, širenje najbolje prakse preko sporazuma o saradnji, kao i podržavanje saradnje između malih preduzeća u svrhu poboljšanja njihove sposobnosti da uđu na panevropsko tržište i da prošire svoje aktivnosti na tržište zemalja takozvanog trećeg svijeta.

Uspješni modeli poslovanja preko Interneta, te, u skladu s tim, podrška razvoju vrhunske klase male privrede rezultirali su sljedećim predloženim akcijama:

- Potaknuti mala preduzeća da primjenjuju najbolju praksu i usvajaju uspješne poslovne modele koji im omogućavaju da postižu vrhunske rezultate u novoj ekonomiji.

- Razviti mreže informacionih i poslovnih sistema podrške i usluga koje bi bile dostupne, razumljive i jednostavne za korištenje, kao i relevantne za potrebe poslovanja.

Što se tiče jačeg i djelotvornijeg predstavljanja interesa malih preduzeća na nivou Unije i na državnom nivou, u skladu sa Poveljom, predlaže se:

- Pregledati i proanalizirati kako su interesi malih preduzeća predstavljeni na državnom nivou, uključujući i društveni dijalog koji je neposredno sa tim povezan.

Naravno, sve navedene oblasti i preporučene akcije nisu podjednako važne za sve zemlje, te se stoga zahtijeva da svaka zemlja kandidat izvrši rangiranja prema svojim kriterijima, koji podrazumijevaju 10 vrijednosnih kategorija, počevši od najvažnije/najrelevantnije (1) do najmanje važno/najmanje relevantno (10). Komisija smatra da u procesu implementacije Povelje definiranje ciljeva, odnosno planova može biti i te kako korisno. Stoga su zemlje koje prihvataju Povelju pozvane da definiraju i postave svoje ciljeve i planove, po mogućnosti za narednih 12 mjeseci, ili na eventualno duži period.

Imajući u vidu da se bilateralni razgovori sa Evropskom komisijom moraju završiti kako je već rečeno do kraja septembra, razumljivo je što se pripremljeni upitnik, odnosno prikupljeni odgovori moraju dostaviti najkasnije do 20. avgusta u Ministarstvo vanjske trgovine BiH, kako bi bilo još uvijek dovoljno vremena za njihovu završnu obradu, prevođenje i prosljeđivanje prije neposrednog početka razgovora. To podrazumijeva dosljednu i tačnu analizu stanja vezanu za mala i srednja preduzeća, iz koje će biti vidno šta imamo, šta možemo i šta hoćemo. Samo na taj način možemo računati na neophodnu pomoć koja se ni u kom slučaju ne bi smjela propustiti, ukoliko ozbiljno računamo podržati razvoj tzv. malog biznisa u našoj zemlji. Samo na taj način bi on mogao opstati u nadolazećim procesima integracija izložen neumoljivoj tržišnoj konkurenciji, a ujedno poslužiti i kao razvojna poluga društva u cjelini.

Ahmed GAZIJA

Društvena odgovornost kompanije i održiva konkurentnost

Svjetska banka je, posredstvom svog Ureda u BiH, pokrenula projekat “Društvena odgovornost kompanije i održiva konkurentnost”, kojim nastoji animirati što širi krug predstavnika akademskog, poslovnog i javnog života BiH, te tako doprinijeti otvaranju novih perspektiva u BiH vezanih uz ovu oblast

U saradnji sa Ekonomskim fakultetom u Sarajevu, organiziran je okrugli sto o navedenoj temi, sa podtemom “Izazovi i mogućnosti za bosansko-hercegovačke firme”, uz učešće eminentnih predavača i gostiju. Namjera je bila da se prodiskutuje o efektima društvene odgovornosti bh. kompanija na njihovu konkurentnu sposobnost, dilemama sa kojima se suočavamo kao zaposlenici u firmama, na rukovodećim pozicijama i u odnosu na društvo u cjelini.

Nakon pozdravne riječi dr Miloša Trifkovića, dekana Ekonomskog fakulteta, zapažena izlaganja su imali prof. dr Elen Klein “Uvod u poslovnu etiku”, prof. dr Božidar Matić “Društvena odgovornost kompanije u svjetlu vizije kompanije i strateških ciljeva”, prof. dr Jusuf Žiga, prof. dr Muris Čičić. Vrijedno pažnje bilo je i izlaganje Nihada Imamovića “Iskustvo bh. kompanije”.

O društvenoj odgovornosti kompanije, bolje rečeno poslovnoj etici gdje se osim sa profitom mora računati i sa odgovornošću, valja razmišljati već kod projektovanja vizije kompanije, koje se radi na duži rok od 10, 15, pa i 20 godina. Kod strategije koja se radi na kraći period od pet godina, odnosno operativnih planova koje valja odmah provoditi, više ne dolazi do promjene osnovnog pravca, jer je to u konačnici preskupo. Ovo potvrđuju iskustva brojnih uglednih svjetskih kompanija, koje su, doduše, izgrađivale različite

modele poslovne etike u skladu sa svojom osnovnom djelatnošću i nacionalnom pripadnošću. Suština etičnog poslovanja se može podvesti pod ostvarivanje profita od rada koji koristi čovječanstvu. Imajući u vidu neospornu činjenicu da se etika u poslovanju često ne isplati i da na tržištu, uglavnom, vlada moralna konfuzija, kao i da se pojam etike različito tumači od zemlje do zemlje, neophodno je započeti izgrađivati i uspostavljati takozvanu etičku infrastrukturu. To se u prvom redu treba uraditi na formalno-pravnoj osnovi koju stvara država, što, samo po sebi, nije dovoljno, ali je neophodno. U suštini, postavlja zadani okvir koji se može poštovati. To znači da država treba stvarati zakone koji se mogu i moraju poštivati, a uz to uspješno poslovati, što je minimalni etički zahtjev. Naravno, privrženost kompanije etici u takvim okolnostima postaje njen imperativ, gdje će društvena odgovornost isijavati iz same kompanije, a neće predstavljati teret zadan izvana, što će, u krajnjem, sigurno imati pozitivan utjecaj na cjelokupnu poslovnu zajednicu.

Etika u poslovanju niti je pokrenuta niti se sada pokreće iz nekog, u suštini nepostojećeg, altruizma poslovnih ljudi nego naprotiv iz čistog interesa, jer je prepoznato još jedno nedovoljno iskorišteno područje koje izgradnjom novog poslovnog imidža omogućava stvaranje nove i veće konkurentnosti.

Menadžeri su i u ovom slučaju ključni nosioci pozitivnih promjena, što od njih zahtijeva da su i visokokreativne osobe. Tako se u posljednje vrijeme, umjesto uobičajenih naziva školovan ili obrazovan čovjek, sve više upotrebljava sintagma “čovjek od znanja”, koja označava ne samo čovjeka koji zna nego koji i zna da zna, odnosno koji u datoj situaciji zna da iskoristi svoje znanje.

Iako će ova tema u budućnosti sve više zaokupljati pažnju poslovnih ljudi, odnosno samih kompanija, koji će nastojati ostvariti postavljene ekonomske ciljeve preduzeća, uvažavajući interes kako vlastitih uposlenika tako i klijenata, valja istaći da i u BiH postoje kompanije koje bi se s pravom mogle nazvati herojima društvene odgovornosti. U situaciji u kojoj je većina domaćih kompanija orijentirana na strane poznate dobavljače, a ne na pomaganje razvoja novih domaćih kompanija koje su u proizvodnom lancu direktno od interesa i za njen sopstveni razvoj, postoje izuzeci. To su primjerice “Klas” ili “Vegafruit”, koji s punim pravom mogu biti nosioci ideje i promotori poruke o tome da se uvijek na kraju isplati društvena odgovornost, jer samo tako na duži rok svi dobivaju i nema gubitnika.

A. GAZIJA

Koncept "štapa i mrkve"

Certificiranje gazdovanja šumskim resursima

U organizaciji JP "BH šume" i Šumarskog fakulteta Sarajevo održan je, 19. juna, seminar "Certificiranje gazdovanja šumskim resursima"

Uspostava koncepta certificiranja gazdovanja šumskim resursima predstavlja neizbježnu i neophodnu odluku u šumarskoj politici BiH. Certificiranje predstavlja koncept "štapa i mrkve". "Štap" stranu ovog koncepta predstavlja opasnost tržišne diskriminacije za proizvode BiH šumarstva i drvne industrije, u slučaju da BiH postane "usamljeno ostrvo" u moru certificiranih šuma evropskih zemalja, posebno onih u tranziciji. "Mrkva" stranu ovog koncepta predstavlja koristi koje se ogledaju u stabilnoj tržišnoj poziciji, zadovoljavajućem tržišnom udjelu, postizanju premijskih cijena za proizvode šumarstva i drvne industrije i povećanju poslovnog imidža poduzeća. U dizajniranju nacionalnog programa certificiranja potrebno je izbjeći klopke koje koncept certificiranja mogu dovesti u situaciju da se "od drveta ne vidi šuma".

Ne smije se zaboraviti da je dostizanje održivog gazdovanja šumama najvažniji cilj certificiranja i da je ono samo jedan od instrumenata za njegovo dostizanje. Održivo gazdovanje šumama je moguće bez certificiranja, ali certificiranje nije moguće bez održivog gazdovanja šumskim resursima.

Za pokretanje pilot-projekta sa ciljem provođenja koncepta certificiranja gazdovanja šumskim resursima potrebno je izabrati reprezentativna šumsko-privredna područja ili njihove cjelovite dijelove. Na tako izabrana područja potrebno je primijeniti predloženi model postupaka i procedura u procesu implementacije procesa certificiranja gazdovanja šumskim resursima. Nepostojanje definisanih internih standarda certificiranja može se prevazići primjenom eksternih standarda certificiranja, odnosno principa FSC-a, koji bi morali biti prilagođeni principima nacionalne šumarske politike. Rezultati ovih pilot-projekata bili bi slijedeći:

- mogućnost praktičnog upoznavanja šumarskih stručnjaka iz BiH sa konceptom i principima certificiranja;
- uočavanje nedostataka primijenjenog modela i mogućnosti njegovog poboljšanja;
- prikupljanje iskustava dragocjenih za definisanje seta internih standarda;
- precizno utvrđivanje troškova certificiranja;
- edukacija šumarskih stručnjaka i lokalnih eksperata za certificiranje gazdovanja šumskim resursima.

Formiranje radne grupe za certificiranje ima za cilj definisnje seta internih standarda certificiranja koji bi zadovoljili zahtjeve svih interesnih grupa, principe nacionalne šumarske politike i međunarodne principe održivog gazdovanja šumskim resursima (Standardi

ISO 14.000, FSC principi i kriteriji, pravila svjetske trgovačke organizacije, zahtjeve međunarodnih ekoloških organizacija itd). Ovako definisani interni standardi predstavljali bi realnu osnovu za pokretanje nacionalnog programa certificiranja na nivou cijele BiH. S obzirom na prirodu vlasništva šumarskih resursa u BiH, uloga Vlade u pokretanju koncepta certificiranja je nezamjenjiva. Na osnovu činjenice da Svjetska banka podržava koncept certificiranja, a istovremeno je uključena i u Nacionalni program šumarstva u BiH, realno je očekivati pozitivan podsticaj u potrazi za finansijskim sredstvima koja bi omogućila realizaciju koncepta certificiranja na nivou države.

Šemsa ALIMANOVIĆ

IP Krivaja

Konsolidacija daje pozitivne rezultate

Novo poslovođstvo IP Krivaja iz Zavidovića je, nakon preuzimanja dužnosti u januaru ove godine, sačinilo kratkoročni plan konsolidacije ovog poduzeća, koji bi trebao trajati osam mjeseci, ali već u prva tri mjeseca implementacije plana evidentan je izuzetan napredak.

Kašnjenje u isplati plaća svedeno je sa 50 na 40 dana, a mjesečna realizacija je sa januarskih 3.040.000 KM u maju povećana na blizu 4.500.000 KM, ističe Husić, generalni direktor, te dodaje da se program kratkoročne konsolidacije u cijelosti realizuje u segmentu isplate plaća.

Od januara do sada kontinuirano se bilježi porast svih parametara bitnih za poslovanje poduzeća, a jedan od važnijih elemenata programa konsolidacije programa je povećanje dopreme oblovine čime će biti omogućeno povećanje proizvodnje.

Doprema drvnih sortimenata je sa januarskih 4.500 kubnih metara povećana na 11.500 kubnih metar, koliko je iznosila u maju ove godine. Ovim su stvoreni uvjeti za povećanje proizvodnje.

Poslovni cilj poduzeća je mjesečna realizacija od 5.000.000 KM, čime bi se stvorili uvjeti za isplatu redovnih plaća.

U proteklom periodu poslovođstvo IP Krivaja je obavilo niz razgovora sa dobavljačima, vezano za poboljšanje uvjeta pod kojima se nabavlja roba, te niz razgovora koji su imali za cilj prolongiranje rokova otplate starijih dugovanja.

Posao konsolidacije IP Krivaja je dodatno otežan činjenicom da je prethodno poslovođstvo poduzeća u vrijeme svog devetomjesečnog mandata kreditno zadužilo firmu za novih 1.700.000 KM.

Š. A.

Interni audit

Provjera primjene zahtjeva ISO standarda

Sistem okolinskog upravljanja treba da poboljša prihvatljivost proizvoda i usluga na globalnom tržištu, a samim tim da poveća profit organizacije

Centar za tehnološki i okolinski razvoj - CETEOR Sarajevo i Qualitass International po drugi put su bili organizatori seminara pod nazivom "Sistem okolinskog upravljanja u praksi". Održan je od 19. do 21. juna u Hotelu Maršal na Bjelašnici. Cilj je bio osposobljavanje internih auditora za Sistem okolinskog upravljanja ISO 14001.

Seminar je pratio šemu i smjernice standarda ISO 19011. Standard ISO 19011 definiše principe na koje se oslanja proces provjeravanja. Oni čine audit efikasnim i pouzdanim alatom u podršci politici i upravljanju, pružajući informacije na osnovu kojih organizacija može da djeluje u cilju poboljšanja svojih djelatnosti. Pridržavanje ovih principa je preduvjet da zaključci provjere budu relevantni i dovoljni, omogućavajući auditorima da radeći nezavisno jedan od drugog dolaze do istih zaključaka u sličnim okolnostima.

Auditi se mogu provoditi u interne ili eksterne svrhe.

Interne audite (first party - prva strana) organizira sama organizacija i provode je sopstveni auditori, koji su kompetentni za obavljanje audita i nezavisni su u odnosu na organizacionu jedinicu koju auditoriraju. Kompetentnost se postiže obrazovanjem, obukom i iskustvom. Kriteriji za provjeru standarda su okolinska politika i okolinski aspekti. Okolinski aspekti su temelj za postavljanje okolinskih ciljeva jedne organizacije. Interni audit predstavlja provjeru da li sistem funkcioniše i da li se obezbjeđuje provođenje okolinske politike te organizacije u praksi.

Eksterne audite mogu da provode kupci (druga strana) i certifikaciona tijela (treća strana). Kod internog audita cilj je poboljšanje, dok je kod eksternog to dokazivanje sposobnosti za kvalitet.

Program ovog seminara obuhvatio je sve značajnije teme koje se odnose na sistem okolinskog upravljanja: razumijevanje sistema okolinskog upravljanja, serija standarda ISO 14000; zahtjevi standarda ISO 14001:1996; preliminarni okolinski pregled; okolinski aspekti; propisi u BiH; procjena životnog ciklusa; auditiranje sistema okolinskog upravljanja: zahtjevi standarda ISO 19011:2002; upravljanje programima internih audita; pripremne radnje za izvođenje audita; audit na licu mjesta; tehnike auditiranja, izrada izvještaja i definisanje korektivnih mjera.

Svi polaznici seminara ispunili su zahtjeve za obuku auditora sistema okolinskog upravljanja, definirane u standardu ISO 19011, te stekli sposobnosti za samostalno planiranje i provođenje internog audita, utvrđivanje neusaglašenosti i mogućnosti za poboljšanje.

Serije međunarodnih standarda ISO 9000 i ISO 14000 ističu važnost audita kao alata upravljanja za praćenje i verifikaciju efektivne primjene politike organizacije u pogledu upravljanja kvalitetom i/ili okolinom. Standardom ISO 14001 ne utvrđuju se apsolutni zahtjevi u pogledu okolinskog učinka, već samo obaveza da okolinska politika bude usklađena sa zakonskim i drugim propisima, kao i da obezbjeđuje stalno poboljšavanje. Tako npr. dvije organizacije koje obavljaju slične aktivnosti mogu da budu u skladu sa zahtjevima ovog standarda, iako imaju različit ekonomski učinak. Proces internog audita pruža nezavisan alat za dobijanje objektivnog dokaza da su ispunjeni postojeći zahtjevi, s obzirom na to da se pomoću njega vrednuje efektivnost i efikasnost organizacije, tj. preduzeća.

Lejla SADIKOVIĆ

U Zlatnoj kategoriji

Prestizna nagrada CETEOR-u

Međunarodni selekcijski komitet B.I.D. - Business Initiative Directions (Usmjeravanja poslovnih inicijativa), kojeg čini grupa kompanija i prestižnih stručnjaka, odlučio je da se ove godine u Zlatnoj kategoriji dodijeli nagrada Luk Evrope za kvalitet i tehnologiju (Arch of Europe for Quality and Technology) Centru za tehnološki i okolinski razvoj - CETEOR iz Sarajeva.

Ovo visoko priznanje dodjeljuje se na osnovu visokih i strogo postavljenih kriterija kao što su: zadovoljstvo kupca, strategija komunikacije, planiranje i donošenje odluka u oblasti menadžmenta i proizvodnje, kontinuirana edukacija kadrova, sveukupni poslovni rezultati, primjena ISO standarda i dr.

Međunarodna nagrada za kvalitet i tehnologije, svakako, doprinosi podizanju svijesti javnosti o značaju predanosti kvalitetu, kao i širenju informacija o vrijednosti kvaliteta.

CETEOR je prva bh. firma koja je isporučila konsalting usluge na uvođenju sistema okolinskog upravljanja (KJKP "Toplane Sarajevo"), koji je certificiran po standardu BAS EN ISO 14001.

L. S.

Izvoz u 18 zemalja

Stoti rođendan Klasa

- Strateški cilj poslovanja kompanije Klas je ostati u svjetskim trendovima proizvodnje zdrave hrane i ostati vodeća bh. firma u razvoju i mijenjanju poslovnog imidža BiH u svijetu, uz nastavak rada na razvijanju novih djelatnosti za koje postoje proizvodne komparativne prednosti u BiH - izjavio je generalni direktor Klasa Husein Ahmović na proslavi sto godina uspješnog poslovanja ovog preduzeća, 2. jula 2003. godine

Prema njegovim riječima, rezultati poslovanja Klasa u posljednjih šest godina ogledaju se u činjenici da je kapital preduzeća u sto odsto vlasništvu sitnih dioničara, te da je povećan za 94 odsto.

Ahmović je kazao da je Klas u tom periodu realizovao 38 projekata, ulagao u industriju mlinarstva i pekarstva, otvorio preko 130 prodavnica, kao i oko 40 mini-pekara.

- Nabavili smo preko 80 vozila za distribuciju proizvoda, od 1. januara 1996. godine do danas zaposlili 936 radnika, izgradili centar za ljekovito bilje i voćne preradevine, instalirali devet hladnjača, izgradili centar za gljive i izgradili hladnjaču kapaciteta 1.000 tona za samo 60 dana - kazao je Ahmović.

Prema njegovim riječima, Klas je u proteklih 6,5 godina poslovanja povećao proizvodnju za 8,3 puta, uvećao ukupan prihod za 3,25 puta, dobit za 24,8 puta, dionički kapital za 37 odsto, a dionice Klasa ojačale su za 3,9 puta.

Kada je riječ o poslovnim rezultatima Klasa u prošloj godini, Ahmović je kazao da je ova firma proizvela ukupno 95.900 tona proizvoda, ostvarila prihod od preko 80 miliona KM i dobit od 6,48 miliona KM.

- U 2003. godinu smo ušli sa planom povećanja proizvodnje za 28 odsto, realizacije za 40 odsto, izvoza za 90 odsto i ulaganja u daljnji materijalni razvoj u iznosu od 19,2 miliona KM - rekao je Ahmović.

Trenutno rade 300 proizvoda, zapošljavaju 1.300 radnika i izvoze u 18 zemalja svijeta. Klas ostvaruje uspješnu poslovnu saradnju sa bh. firmama kao što su VF, Sarajevska pivara, preduzeća Omega, As, Majkić, Opel iz Širokog Brijega, Industrijska pekara iz Trebinja, ukupno oko 40 firmi.

Kada je riječ o poslovnoj saradnji sa kompanijama iz susjednih zemalja, Ahmović je kazao da Klas uspješno posluje sa kompanijama Agrokop iz Zagreba, Mercatorom iz Ljubljane, C Marketima iz Beograda, Visolom iz Čačka, Dijamantom iz Zrenjanina, Euromilkom iz Skoplja i dr.

Tokom svečanosti, kao znak zahvalnosti za uspješnu saradnju sa Klasom, specijalna priznanja - Zlatnu povelju sa zlatnikom primili su: Husein Ahmović, predsjednik Uprave, vlasnik koncerna Agrokop Ivica Todorić, direktor kompanije Krug - Split, Luka Meštrović, predstavnik kompanija VF Sarajevo, Mercator, Omega Živinice, As Jelah, Interex, Timzip i dr.

Specijalna priznanja dobilo je i desetak zaposlenih radnika koji su svojim zalaganjem i predanim radom doprinijeli poslovnoj uspješnosti Klasa.

Na proslavi 100 godina poslovanja kompanije Klas prezentiran je novi znak ove firme, web stranica i promotivna kampanja nastala u saradnji sa Zlatanom Fazlićem Fazlom. /ONASA/

Zenica

Najbolji menadžeri BiH u 2003.

U Bosanskom narodnom pozorištu, u Zenici, 28. juna, uručena su visoka priznanja najuspješnijim menadžerima iz cijele BiH i susjednih država

Direktorica firme 'Alma Ras' iz Olova Almasa Memagić i njen sin, Rasim, komercijalni direktor firme, dobitnici su najvišeg priznanja "Menadžer godine BiH iz ZDK", kao i statue izlivena u bronzi "Uspjeh u biznisu", rad umjetnika Dragana Gačnika, sa Instituta Kemal Kapetanović u Zenici. Priznanje je najuspješnijim menadžerima u ZDK uručio Zakir Pašalić, načelnik Općine.

Pored Almase Memagić, najviša priznanja dobili su i menadžeri Halid Mehmedović (Ukus, Tešanj), Nihad Kadrović (Velbos, Begov Han), Boris Crljenica (Integra, Zenica) i Marijan Antolović (Limorad, Žepče).

U kategoriji dobitnika priznanja "Menadžer BiH u 2003." priznanja su dobili Ivan Raguž (Zvečevo - Lasta), Nedžad Lević (Bosnaplod, Brčko), Mehmed Beganović (Cazin) i Eldin Hadžibegović (GIK Širbegović). Najmenadžeri decenije BiH su Dragoljub Malić (Eling inženjering, Teslić), Nesib Serhatlić (Primus, Maglaj) i Petar Čorluka (Prodex, Grude) koji je i dobitnik specijalne statue u bronzi "Najmenadžer decenije BiH".

U kategoriji najmenadžera za novi milenij, prvi među jednakima bili su Husein Ahmović (Klas, Sarajevo), Davor Ljubić (G-Tour, Medjugorje), Čazim Salimović (Orbico, Sarajevo) i Mate Čujić (Feal, Široki Brijeg), koji su, također, dobitnici statue u bronzi.

Priznanje svih priznanja sa područja država iz bivše Jugoslavije, uz Hilmu Bjelopoljaka (TC Kakanj), Šefika Loju (direktora Fabrike duhana Sarajevo), Željka Jungića (Telecom, Srpske), Iztoka Pikla (Kapis, Celje), Milovana Šljivakovića (Šljivaković, Valjevo) i Franca Panerla, direktora Celjskog sajma, dobio je Ivica Todorić, predsjednik Uprave Agrokora Zagreb.

Todorić, vlasnik Ciboninog tornja, koga je Agrokop kupio uz još niz tvornica i firmi širom Hrvatske, BiH, Srbije, čovjek je koji "pravi" milijardu i po eura godišnjeg prometa i koji u bh. biznis ulaže oko 20 miliona eura.

Predsjednik ovogodišnjeg žirija za izbor menadžera Mustafa Omanović uručio je priznanje veleposlaniku Hrvatske u BiH Josipu Vrbošiću za podsticaj biznisa između Hrvatske i BiH.

/ONASA/

O kočničarima razvoja IS-a u BiH

Informacione tehnologije (IT) su već nekoliko godina nezaobilazna tema u našoj svakodnevici. Pisanje o IT-u je postalo stvar mode i svaki štampani medij koji imalo drži do svog ugleda ima svoju IT rubriku. Tako današnje generacije više ne moraju trošiti novac na specijalizirane časopise, jer o IT-u mogu čitati u dnevnim novinama, ženskim magazinima, sportskim časopisima, dječjim zabavnicima i slično

Na našu nesreću i žalost, poplava IT “stručnjaka” nije zahvatila samo medije nego se duboko ukorijenila u svim strukturama društva “uključujući, ali se ne ograničavajući na” vlast, obrazovanje, privredu (IT stručnjaci će prepoznati ovu kovanicu iz EULA).

Svi navedeni segmenti društva svoju IT zaostalost i neefikasnost duguju istoj skupini ljudi – IT gatekeeper-ima.

“IT gatekeepers” (čuvari kapije informacionih tehnologija u doslovnom prijevodu) su ljudi koji su zaduženi za pronalaženje, testiranje i izbor novih informatičkih rješenja koja će unaprijediti IT resurse i njihovo korištenje u svakodnevnom poslovanju.

U naprednom društvu u kojem odgovorne dužnosti obavljaju kompetentni i stručni ljudi, puni radnog elana i težnje ka općem napretku kompanije, doprinos IT gatekeeper-a razvoju kompanije je nemjerljiv. Stanje u našem okruženju nije ni blizu ove slike.

Naši IT gatekeeper-i su obično ljudi čija je jedina veza sa informacionim tehnologijama njihova diploma, a realno iskustvo u korištenju blagodat ovih tehnologija više nego skromno. Kada takvim ljudima date u ruke moć da odlučuju o strateškim stvarima poput IT-a, najbolje što možete očekivati

jeste da vaš informacioni sistem ostane na nivou na kojem je bio prilikom instaliranja, što najčešće podrazumijeva njegovu potpunu neupotrebljivost za bilo šta ozbiljnije od kucanja tekstova i igranja pasijansa.

Poplava IT “stručnjaka”

Opasnost koja uvijek prati nesposobne IT gatekeeper-e jeste poplava IT “stručnjaka” u kompaniji, te se u odluke vezane za informacioni sistem počinju uplitati svi uposleni - sve do sekretarice i kafe-kuharice. Nesposoban gatekeeper nema hrabrosti da takve, nestručne - nekompetentne osobe rezolutno odstrani od definiranja zahtjeva vezanih za IT. Tako dolazi do situacije da generalni direktor kompanije, na primjer, pravi web stranicu, finansijski direktor pravi knjigovodstvenu aplikaciju u Access-u (ili češće u Excel-u), sekretarica “programira” u editoru, a svi ostali uposlenici administriraju mrežu. Kao i u svim situacijama koje izmaknu kontroli, i ovdje je jedini i isključivi krivac onaj ko je zadužen za tu kontrolu - u ovom slučaju IT gatekeeper.

Budimo poštteni - kad dođe do problema, ljudi se dijele na dvije skupine – one koji traže rješenje i one koji traže opravdanje. Nesposobni gatekeeper-i spadaju u drugu grupu, ali idu i dalje od toga, te se svim silama odupiru pokušajima uže uprave, marketinga ili razvoja da u informacioni sistem kompanije uvedu provjerena rješenja razvijena od specijaliziranih informatičkih kuća. Najčešće oružje kojim se koriste je famozno opravdanje: “Mi ćemo to sami napraviti!”, a do tada nisu učinili ništa da se to stvarno dogodi. Iako ne izgleda kao opravdanje, ovaj odgovor je upravo to, odnosno dajući ga, gatekeeper sebi “kupuje” gotovo neograničeno vrijeme za odlaganje uvođenja zahtijevane novine u informacionom sistemu. U prilog mu često ide sam sistem odlučivanja koji zahtijeva održavanje brojnih sastanaka na raznim nivoima. Procedura obično kreće sa izradom “projektnog zadatka” koji nije ništa drugo do jednostavan opis problema i posljedica koje generira taj problem. Naravno, kada se to sve uvije u složene i nerazumljive informatičke definicije, običnim smrtnicima rješenje izgleda gotovo nedokučivo, a naš gatekeeper, u najmanju ruku, “wonder kid” zbog same odvažnosti da se nosi sa takvim problemom. Iza projektnog zadatka obično dolazi prijedlog rješenja, a za njim slijedi idejni projekt. S obzirom na pomenutu složenost problema, izrada ovih dokumenata, sasvim razumljivo, traje mjesecima. Nakon idejnog projekta dolazi izvedbeni projekt i tu dolazi šlag na torti svakog gatekeeper-a - izbor tehnologija i odabir resursa. Iz bogate ponude u svim oblastima IT-a izbor prave tehnologije mo-

že trajati mjesecima. U ovoj fazi rješavanja problema početna zainteresiranost, u većini slučajeva, blijedi i gatekeeper prima sve manje upita o toku projekta, da bi ih na kraju nestalo u potpunosti. U nekim kolektivima postoje i oni najtvrdokorniji korisnici koji jednostavno ne dozvoljavaju da se zaboravi problem. No, ni zbog njih se gatekeeper ne mora brinuti, jer su njegove aktivnosti na rješavanju problema trajale mjesecima i originalni problem je već evoluirao, ili su se neke druge okolnosti promijenile u tolikoj mjeri da se neki od ranije izvedenih koraka neumitno mora ponoviti. To za sobom povlači izmjene i u ostalim segmentima, što nas vraća gotovo na početak, a gatekeeper-u omogućava nastavak ugodnog nerada, neefikasnosti i demonstriranja nekompetentnosti.

Preporuke menadžerima

Ne dozvolite da strategiju vaše kompanije/institucije određuju gatekeeper-i. Pokušajte svojim programerima, administratorima, operaterima ili generalno informatičarima objasniti da je njihova uloga podsticanje napretka, a ne njegovo spriječavanje. Ubijedite ih da se od njih ne očekuje da znaju sve o sve-

mu, dovoljno je da znaju šta ne znaju i da mogu realno procijeniti vrijednost nekog iz vana ponuđenog rješenja. Pri tome cijena mora da ima značajnu ulogu, ali je mnogo bitnije znati šta se dobiva za tu cijenu - (radi objašnjenja: ako nam se nude cipele čija cijena varira od 50 do 500 KM, moramo znati u čemu su razlike i opredijeliti se prema našim potrebama). Učinite sve da oni postanu dio vašeg sistema, a ne vi dio njihovog. Ne dozvolite da korisnici postoje zbog informatičara. Stvar je potpuno obrnuta. Koristite vanjske resurse (specijalizirane firme) za sve što nije vaša struka i pustite ih da rade posao za koji ih plaćate.

Ne idite ni u drugu krajnost dozvoljavajući svakom uposlenom da organizira informacijski sistem - pravo svakog korisnika je da ukaže na problem, ali je posao informatičara da, uz konsultacije sa korisnikom, predloži rješenje. Ako vaš informatičar ne može prihvatiti osnovna pravila i zadovoljiti elementarne informatičke potrebe kompanije, otpustite ga iznenada, petnaest minuta prije kraja radnog vremena i ispratite iz firme pod pratnjom osiguranja! Tako ćete štetu ograničiti na onu koja je već počinjena i onemogućiti namjerno izazivanje nove štete iz revolta izazvanog otkazom.

Pismo

Ideje i projekti traže investitora

Od Društva za proizvodnju poljoprivredne opreme "Zaradić" d.o.o. iz Mostara objavljujemo dijelove pisma koje je upućeno na adresu Komore. Ova firma je ranijih godina bila jedina profesionalna u BiH koja se bavi proizvodnjom plastenika i bili su prisutni na više lokaliteta. Sa tržišta ih je potisnula gradnja brojnih malih plastenika (do 100 kvadratnih metara), koje su često finansirale humanitarne organizacije, s ciljem da se obezbijedi život i rad povratnicima. Mnogo je ovih plastenika, ali je upitan njihov kvalitet, vijek trajanja i funkcionalnost.

- Bilo je mnogo priča da će država, umjesto uništenih poljoprivrednih kombinata, razvijati mala individualna gospodarstva, gdje bi agrar trebao odigrati glavnu ulogu. Govorilo se o proizvodnji zdrave hrane, "na kućnom pragu", kojom, prvenstveno, treba opskrbiti domaće stanovništvo, zatim je izvoziti što više. Osnovno je na najjeftiniji i najjednostavniji način zaposliti domaću radnu snagu. Resursi nam daju prednost nad kontinentalnim i industrijski razvijenim zemljama Europe, koje mogu kupovati po visokim cijenama našu zdravu hranu, kaže se u pismu i naglašavaju prednosti Hercegovine.

- Preko resornih ministarstava obraćali smo se i Vladi FBiH i Vijeću ministara BiH sa idejama i projektima da ratom porušenu metalnu industriju preorijentiramo za planSKU proizvodnju opreme za poljoprivredu, koristeći postojeću infrastrukturu i opremu. Tako ne bi bilo potrebe za uvozom poljoprivredne opreme, a zaposlili bi se brojni radnici koji su "na ulici". Za razliku od evropskih proizvođača imamo plastenike podešene za našu klimatsku zonu. Zbog brojnih problema i nedostatka podrške koju smo tražili već duže vrijeme, odlučili smo prepustiti naše projekte i tehnologiju, u vidu licence, zainteresiranom stranom partneru.

Ova firma, koja trenutno u malom proizvodnom prostoru, zapošljava sedam ljudi, te nije u mogućnosti podići ve-

ći hipotekarni kredit. I pored svega, žele se i dalje baviti proizvodnjom sitnijih proizvoda koji su potrebni agraru i to sve na bazi vlastitih tehničkih rješenja. Jedan od tih proizvoda je specijalni kombisistem, vrtlarski alat, zatim presice za izradu tresetnih kocki za rasadnu proizvodnju.

Prije nekoliko mjeseci, kako se pojašnjava u pismu, dobili su 50.000,00 KM u vidu kredita od Federalnog zavoda za zapošljavanje u BiH. To je samo 20 odsto sredstava koliko je potrebno za program. Projektom je planirana visokoserijska proizvodnja i pojavljivanje na tržištu sa kvalitetnim i univerzalnim vrtlarskim alatom i niskim cijenama.

Tržište nije sporno, iako su na njemu već prisutni mnogi proizvođači izvana čije su cijene dva do tri puta veće od domaćih.

Problem firme "Zaradić" je dalje finansiranje nabavke osnovnih sredstava, repromaterijala i rada u početnoj fazi, dok se ne počne vraćati uloženi kapital kako bi se obezbijedilo samofinansiranje.

Kako naglašava Boško Zaradić, direktor firme i potpisnik ovoga pisma, ideje i projekte nude zainteresovanim investitorima.

"Zaradić" d.o.o. proizvodi plastenike (više tipova), opremu za mehaniziranje tehnoloških procesa unutar plastenika i staklenika, stočarsko-peradar-ske objekte koje oprema suvremenom opremom, skladišta, nadstrešnice, tende, te druge objekte za poljoprivredu i građevinarstvo, sportske objekte (zatvorene), građene od specijalnih materijala, pri-ručni vrtlarski alat-kombisistem, rezervne dijelove. VršI promet: pokretne poljoprivredne mehanizacije, rezervnih dijelova i alata. Projektira: sve vrste opreme za vlastiti proizvodni program i opremu prema želji naručitelja.

IDA Razvojni krediti za BiH

Ministrica finansija i trezora BiH Ljerka Marić, predsjednici FBiH i Republike Srpske Niko Lozančić i Dragan Čavić i direktor Ureda Svjetske banke u BiH Joseph Ingram potpisali su, početkom jula, u Sarajevu četiri sporazuma između BiH i Međunarodne asocijacije za razvoj (IDA) koji se odnose na projekte tehničke pomoći socijalnog osiguranja (SITAP) i razvoja i zaštite šuma.

Sporazum koji se odnosi na projekt razvoja i zaštite šuma vrijedan je 2,8 miliona SDR, a cilj mu je da ubrza implementaciju zakonskog, institucionalnog i ekonomskog okvira u sektoru šumarstva od kojeg se očekuje da omogući održivo upravljanje šumama, povećanje prihoda od šumskih resursa i planiranje korištenja šumskih i zaštićenih područja.

- Ova oblast još nije uređena u BiH i entitetima i očekujemo da će kredit poslužiti da se institucionalno ojačaju segmenti, odnosno sektori koji treba da upravljaju šumama - istakla je Marić. Direktor Svjetske banke u BiH Joseph Ingram naglasio je važnost ovih projekata i izrazio uvjerenje da će kreditna sredstva pomoći entitetskim vladama da bolje upravljaju šumama i resursima u ovoj oblasti, kao i dosljednoj implementaciji zakona. Drugi projekt, kako je dodao, treba pomoći da vlade efikasnije upravljaju sistemima zdravstvenog i penzionog osiguranja u BiH. /FENA/

Bihačka industrija namještaja Uspješno privatizovani

Dravno poduzeće Bihačka industrija namještaja - BINA ovih dana proslavit će 50 godina svog postojanja. U isto vrijeme navršava se godina kako je firma privatizovana.

Započeti su radovi na sanaciji upravne zgrade i ostalih objekata u krugu tvornice. Ovakve aktivnosti, koje, inače, poduzimaju novi vlasnici, ovdje su uslijedile tek kada se firma "podigla na noge".

BINA je ispoštovala ugovorene obaveze iz kupoprodajnog ugovora za samo 11 mjeseci s tim da su isplaćene sve zaostale plaće i doprinosi zaposlenih. Zapošljava 214 radnika od kojih je primljeno 30 novih, a imaju i 12 visokokvalifikovanih stručnjaka. Izvršena su ulaganja u iznosu većem od četiri miliona KM, a vrijednost plasirane robe na inotrižištu premašuje milion eura.

Pored BINE u kojoj je ugovor o privatizaciji ispoštovan prije roka još se sedam poduzeća u Unsko-sanskom kantonu smatra uspješno privatizovanim, to su: Pivovara - Bihać, Bosnaplast - Bihać, Ribogojilište - Bihać, Sirovina top - Bihać, Top 25. maj - Cazin, Stari grad - Bužim i Mljekara - Meggle, koja očekuje potvrdu Agencije o ispunjavanju obaveza.

Š. ALIMANOVIĆ

Zanimljiva kampanja Recimo ne plastičnim kesama

Centar za održivi razvoj okoliša BiH pokrenuo je kampanju "Recimo ne plastičnim kesama" koja će biti provedena kroz niz aktivnosti s ciljem povećanja svijesti građana o opasnosti upotrebe plastične ambalaže, posebno nepropisnog odlaganja takvog otpada.

Očekuje se da će kampanja započeti u oktobru i trajati mjesec. Cijeli projekat naišao je na odobravanje i finansijsku podršku Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo. "Oslobođenje" prenosi riječi Zijada Krvavca, iz kantonalnog Ministarstva prostornog uređenja i zaštite okoliša, koji naglašava da će se novim zakonskim regulativama utjecati na smanjenje ekonomske isplativosti produkcije plastičnih kesa, a proizvođači finansijski opteretiti. Na taj način će svaki proizvođač plastične ambalaže morati da izdvaja sredstva za finansiranje rada pogona za reciklažu ili odlaganje plastičnog otpada. /SarajNet/

Rezultati ankete Mladi i privatni biznis

Anketa koju je proveo Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP) i volonteri UN-a pokazala je da oko 55 odsto mladih u BiH ne pokazuje interes za pokretanje privatnog biznisa.

Rezultati iste ankete govore da je oko 10 odsto anketiranih mladih u BiH već bilo započelo neki privatni biznis od kojeg su ubrzo odustali. Oko 30 odsto anketiranih izjasnilo se kako su spremni pokrenuti privatni posao, ali ih u tome obeshrabruje kompliciranost administrativne procedure. Visoke stope poreza i doprinosa, također, su kočnice pri odlučivanju mladih da započnu privatni biznis, navodi se u istraživanju UNDP-a.

FBiH Potrošačka korpa u junu 463,6 KM

Potrošačka korpa, u junu, u FBiH koštala je 463,6 KM, što je za 6,04 KM ili 1,32 odsto više u odnosu na maj. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, prosječna isplaćena neto plaća u maju iznosila je 524,85 KM, a prosječna isplaćena penzija 188,15 KM.

U FBiH u maju ukupno su bile zaposlene 387.502 osobe, a prosječna stopa nezaposlenosti u tom mjesecu iznosila je 43 odsto. Evidentirano je 292.626 osoba koje traže zaposlenje. Krajem maja poslovni subjekti iskazali su potrebe za 1.138 radnika, tako da je na jednu prijavu potreba za radnicima bilo 257 radnika koji traže zaposlenje. /FENA/

Mali savjeti pred godišnji odmor

Konačno je došao period godišnjih odmora. Bez obzira na to da li će se neko otisnuti prema moru ili otići na planinu, evo nekoliko korisnih napomena kako se ponašati u toplim ljetnim mjesecima

Obavezno izbjegavajte putovanje po velikim vrućinama, kao i izlaganje suncu između 12 i 15 sati kada je najviše štetnog zračenja. Ukoliko u ovom periodu morate duže biti izloženi sunčevim zrakama čak i ako se “ne sunčate”, obavezna je upotreba preparata sa UV zaštitom. Voditi računa da čak i tanke pamučne majice propuštaju jedan dio UV zraka, te ni one ne daju potpunu zaštitu.

Preplanuli ten se dugo smatrao “statusnim” simbolom. Putovanje dalje u prošlost, kao i analiziranje unutar različitih kultura, iz krajnosti u krajnost mijenjaju predodžbu o tome kakav ten je poželjan. Rekli bismo dobar je ten zdrave kože, te stoga oprezno na suncu!

Pravilan izbor sredstava za sunčanje od velike je pomoći:

Koji ste tip?	Tip kože	Preporučena zaštita	Nivo zaštite
Uvijek lako izgorim i nikada ne tamnim	Svijetla, često sa pjegama	SPF 25-30	Maksimalna zaštita od opekotina Ne dozvoljava tamnjenje
Uvijek lako izgorim, sporo tamnim	Svijetla put	SPF 15-20	Maksimalna zaštita od opekotina Dozvoljava slabo tamnjenje
Ponekad izgorim i lako tamnim	Svijetla do maslinasta put	SPF 8-12	Dobra zaštita od opekotina Omogućava ograničeno tamnjenje
Rijetko izgorim i lako tamnim	Tamnija put	SPF 2-6-8	Dobra zaštita od opekotina Omogućava ograničeno tamnjenje

Planirajte putovanje tako da ne boravite dugo u pretoplom automobilu, jer se lako može dobiti toplotni udar. Osigurajte tokom puta dovoljno vode za piće mineralne ili obične. Ako usljed dugog boravka na suncu u pregrijanom automobilu, ipak, dođe do udara, evo kako ga prepoznati i šta učiniti:

Znakovi toplotnog udara:

Osjećaj vrućine, glavobolja, vrtoglavica, smušenost, nemir.

Koža je suha i crvena. Kod mlađe osobe može biti i znojna.

Gubitak svijesti.

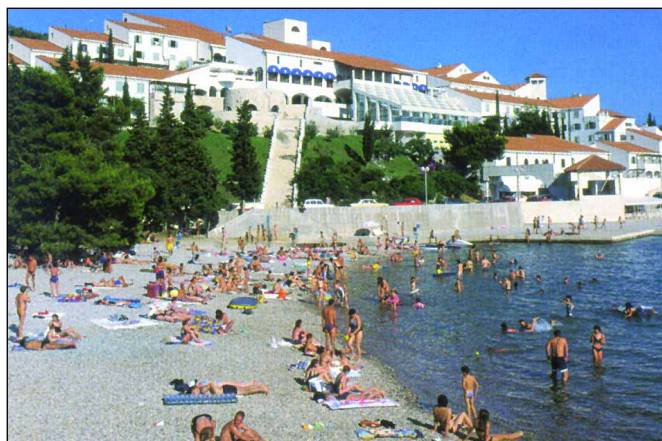
Prva pomoć kod toplotnog udara

Bolesnika prenesite u hladnu prostoriju ili hladovinu. Skinite mu odjeću. Ako nije pri svijesti, okrenite ga u bočni položaj.

Polijevajte ga hladnom (ali ne ledenom) vodom uz istovremeno stvaranje umjetnog vjetra ventilatorom, lepezom ili novinama. Ne stavljajte mu led na kožu. Hlađenje treba trajati dok se tjelesna temperatura ne spusti ispod 38 stepeni Celzijusa.

Ugriz zmije i prva pomoć

U predjelima koji su manje naseljeni veća je opasnost i od ugriza zmija. Nakon ugriza zmije na mjestu ugriza vide se dvije ranice od zmijskih zuba. Ponekad postoji samo jedna ranica. Sam ugriz ne znači da je zmija i ubrizgala otrov.

Najčešći znakovi otrovanja su:
vrtoglavica,
mučnina i povraćanje,
bol i oteklina na mjestu ugriza,
otok limfnih čvorova u preponi kod ugriza u nogu ili u pazuhu kod ugriza u ruku,
šok je najopasnija posljedica ugriza.

Prva pomoć

Ugrizena osoba treba mirovati. Imobilizirajte nogu ili ruku na kojoj je ugrizna ranica. Time se usporava širenje otrova u organizmu. U stanje mirovanja stavlja se ozlijeđeni dio ruke ili noge i dva susjedna zgloba. Noga se imobilizira u ispruženom

položaju (ozlijeđenik mora ležati), a ruka presavijena u laktu i priljubljena uz tijelo. Potreban je brz prijevoz do bolnice.

Ni u kom slučaju:

NE podvezujte ugriženi ud.

NE zarezujte ranicu.

NE isisavajte otrov.

NE stavljajte led na mjesto ugriza.

Šok je najopasnija posljedica ugriza. Znaci šoka su blijeda i hladna koža, često orošena ljepljivim znojem. Usne i prsti mogu biti modri, puls ubrzan i teško opipljiv, disanje je ubrzano i površno, a osoba u šoku ako je pri svijesti se žali na hladnoću, mučninu i osjećaj žeđi.

Ozlijeđenik ili bolesnik u šoku ako je pri svijesti treba ležati s lagano uzdignutim nogama. Pokrijte ga. Ne ostavljajte ga samog, nastojte ga ohrabriti i pružiti mu osjećaj sigurnosti.

NE dajte mu hranu niti piće. Samo ako je prijevoz do bolnice dugotrajan i ako ste sigurni da nema ozljede trbuha niti krvarenja iz probavnih organa, možete mu povremeno davati manje količine vode ili čaja.

Ukoliko nastupi gubitak svijesti, osobu postavite u bočni položaj i osigurajte disajne puteve prohodnim kako u slučaju povraćanja ne bi došlo do gušenja unesrećenog.

Pretpostavimo da nam ništa od ovih postupaka neće zatrebati, ali ako do toga dođe, najvažnije je biti pribran i brzo i pravilno reagovati.

*Mr ph. Maja KNEŽEVIĆ,
Apoteka MY MEDICO, Sarajevo*

Festival zdravog života

Sajam će biti održan u hotelu "Sedra" Ostrožac na Uni od 9. do 12. oktobra * TRC "Sedra" je privremena lokacija i termin, jer organizovanje zahtijeva i vrijeme i stručni rad

Privredna/Gospodarska komora FBiH je organizirala seminar "EKO turizam". U suradnji sa PK Unsko-sanskog kantona, organizirana je i prezentacija ekološkog sajma pod nazivom EKO-BIS 2003. (EKOTurizam, EKOLogija i EKO zdrava hrana), u Sarajevu, početkom jula.

Federalna privredna komora daje aktivnu podršku ovom projektu koji ima cilj da promovira turizam u BiH i koji kao dobro osmišljena sajamska manifestacija treba da bude i poticaj razvoju EKO-poduzetništva.

O Projektu je govorio Ismet Pašalić, predsjednik Privredne komore Unsko-sanskog kantona i istakao da ovo područje predstavlja razvojnu šansu ruralnih područja sa eko-prednostima, ali i širu regiju.

- Želimo da zaštitimo prirodne vrijednosti, da ih definiramo i koncipiramo kao projekte i poslovne proizvode, te na taj način pomognemo užem i širem okruženju.

Na osnovu Strategije razvoja turizma iz 1998. godine (po kojoj je turizam budućnost ovog kraja), te aktivnosti turističkih radnika i Eko-pokreta, u okviru manifestacije će biti dosta sadržaja koji nisu sajamskog karaktera. Njegovo održavanje je pilot-projekat sa takmičarskim i kulturno-sportskim aktivnostima, okruglim stolovima, te stručnim razgovorima o standardima ekološke i biološke proizvodnje.

To znači da će se na ovoj smotri promovirati brojni projekti, a namjera organizatora je da to u budućnosti bude festival zdravog života (koji bi se dešavao u maju kada je dan rijeke Une).

Sajam je zamišljen kao ciljana priredba odabranih sadržaja, koja će pratiti savremene trendove u turizmu i drugim djelatnostima, uz očuvanje zdrave sredine.

Unsko-sanski kanton ima sve pretpostavke za razvoj ovog projekta, kao i mogućnost da preko ove

manifestacije promovira svoje prirodne, kulturno-istorijske i druge vrijednosti.

Budući da je na EKO-BIS predviđeno međunarodno učešće, cilj je da se stvore uslovi poduzetništvu da na domaćem tržištu i šire plasira ekološke proizvode, u skladu sa evropskim i svjetskim normama.

Ovaj projekat treba da služi kao primjer drugim kantonima i drugim zajednicama i motivira na razmišljanje o projektima koji su zasnovani na konceptu EKO-turizma.

- Namjeravamo formirati privredno društvo koje će se baviti komercijalnim aktivnostima na bazi projektnih zadataka i ciljnih sadržaja - naglasio je Pašalić.

Pokrenuta je i inicijativa da se ovaj kanton proglasi "ekološkim i regijom djece".

Ranije su na ovom području postojale turističke destinacije na selu, gdje su se do danas zadržali ljudi sa konkretnim privrednim i turističkim aktivnostima. Stoga su ruralni dijelovi Kantona značajan resurs za razvoj malog i kućnog biznisa.

- Osim toga, 32 rijeke i pritoke sa najčistijom i najzdravijom vodom u BiH, uz zdrav okoliš, pružaju mogućnost proizvodnje zdrave hrane, čime

ovaj kraj možemo učiniti atraktivnom turističkom destinacijom za zdrav život - naglasio je Ismet Pašalić.

Sajam će biti održan na 5.431 kvadratni metar zatvorenog, otvorenog i natkrivenog prostora, te sportskih terena.

N. ŠEHIĆ - MUŠIĆ i S. VARUPA

